

בעודשי"ת

שפע חיים

דברי תורה

מאת

כ"ק מרן אדמו"ר
הגה"ק זצוקללה"ה

דברי תורה

מאת

כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

פרשת ויחי תשפ"ד

גליון ב' אלפים ק"ג

שנה מ' • גליון י"ב

יוצא לאור ע"י

מכון הוצאה לאור "שפע חיים"

אגוד חסידי צאנז

רח' דברי חיים 5 • קרית צאנז נתניה

טלפון/פקס: 09-8820355

בארה"ב: 201-472-0556

תוכן הענינים

דברי תורה מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

שיעור חומש ורש"י פרשת ויחי תשל"ז

- הענין שזקה"ק מצאנו ז"ע לפעמים לא הכיר בני אדם, כי היה דבוק אז בעולמות העליונים וראה רק ראייה רוחנית ולא היה יכול לראות ראייה גשמית.
- מדריגת הצדיקים שעיניהם ברשותם שגם כאשר העינים פקוחות אין הם רואים מאומה מה שאינו נוגע לעבודת ה', ולעומת זאת גם כאשר כבדו עיניהם מזוקן הם יכולים לראות כאשר רצונם לראות, ולכן היו יכולים לקרוא בתורה לרבים.
- כשצדיק מביט על האדם יש בכוחו להזריח אור של קדושה, ולעשות בכך טובה לו ולזרעו אחריו.
- כן כאשר מנשקים את הצדיק או שהצדיק מנשק לאדם על ידי קירבה זו משפיע הצדיק טובה הרבה על האדם, ולכן ביקש יעקב לחבק ולנשק למנשה ואפרים.
- מדריגת התפשטות הגשמיות של צדיקים. בשעה שבירך יעקב את מנשה ואפרים היה בהתפשטות הגשמיות ולכן גם היה יכול להוציאם מעם ברכיו בלי שיעקב ירגיש בכך.
- מאמר הצדיקים על אומרינו כי זוכר על הנשכחות, שמי שזוכר את מצותיו ומתפאר בהם אזי בשמים שוכחים מצותיו, ואם הוא שוכח וזכרים לו בשמים.
- כשם שצריך אדם לשכוח ממצותיו כך צריך לשכוח מיהוס אבותיו ולא להתפאר בהם.
- ביאור קריאת השם מנשה כי שני אלקים את כל עמלי, ששכחתי את כל הזכות שיש לי שעמלתי בתורה, ואת בית אבי, ששכחתי את זכות יהוס האבות ולא התפארתי בו.
- יוסף העמיד את מנשה להיות על ביתו למכור בר לגויי הארץ, במטרה שבאותה שעה יפרסם שם ה' ואמונתו בקרב הגוים ויכניסם תחת כנפי השכינה, וסבר יוסף שמנשה בעבודה זו חשוב יותר מאפרים העוסק בתורה ואינו פועל להיקון העולם.
- יעקב הקדים את אפרים לפני מנשה כי סבר שעבודת אפרים העוסק בתורה כל היום חשובה יותר ממנשה, כי על ידי שעוסק בתורה הוא פועל הרבה יותר לתיקון העולם.

דברי תורה מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

מבירא עמיקתא לאיגרא רמא

- מהמהר"ל, שבסדר העולם צריך להיות קודם העדר ורק אח"כ הוויה, כמו שהיה בבריאת העולם.
- גלות מצרים היה העדר לקראת ההתעלות שהיתה להם במתן תורה.
- סדר חיי האבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב היה בהעדר תחילה ואחר כך הוויה, וזה היה סימן שכך יהיה עם בני ישראל במצרים.
- מספה"ק ייטב לב, דכשזורעים גרעין באדמה תחילה הוא נרקב ורק אחר כך צומח, וכן כל אדם שחטא ונרקבה נשמתו ונהיה בבחינת העדר, יכול עדיין לעשות תשובה.
- וירח את ריח בגדיו – בוגדיו, כי גם הבוגדים יכולים לשוב, כריח שדה וגר', היינו שהגרעין בשרה נרקב תחילה ואח"כ צומח.
- כשהאדם מכיר בעומק שפלות וחומר חטאיו בבחינת העדר אזי מועיל לו תשובה ועולה לבחינת הוויה.
- שבעות השובב"ם דווקא בקריאת גלות וגאולת מצרים שהיה בבחינת העדר ואח"כ הוויה.
- ענין התשובה בימי השובב"ם, העיקר בלימוד התורה, וכן בתענית דיבור.

דברי תורה

מב"ק מרן אדמו"ר הגה"ק וצוקללה"ה

שיעור חומש ורש"י פרשת ויחי תשל"ז

יעקב על עצמו שראה את יוסף ואת בניו, ואם תאמר שאין כוונתו שראה אותם עכשיו, אלא שראה אותם לפני י"ז שנה בעת שהגיע למצרים, או במשך כל השנים שהיו במצרים כבדו עיניו מזוקן, אם כן מדוע התעורר דווקא עכשיו לומר זאת.

*

אכן יתבאר, על פי הידוע על זקת"ק מצאנו זי"ע שהרבה פעמים כשנכנסו אליו אנשים ממקורביו ומכריו, היה שואל אותם מי אתה, ואפילו את בניו וחתניו לא ידע ואת נכדיו לא הכיר, וגם אחרי שהם מרחו לענות לו את שמם ושם אבותיהם ונתנו לו סימנים שונים, היה חוזר ושואל אותם כמה פעמים מי אתה, כך היה נמשך הדבר זמן ארוך כשהיה ניכר בעליל שהוא אינו רואה בעיניו ככל האנשים.

בן היה מעשה פעם עם כ"ק אאמו"ר זי"ע, כאשר נולד בן לאחיו הרה"ק רבי משה מבארדיוב זי"ע, העמיד אאמו"ר בליל שבת קודש משקה על שולחנו המהור של זקת"ק מצאנו זי"ע, וציוה להכריז שהוא מעמיד משקה לרגל השלום וזכר אצל רבי משה בנו של הרב מרודניק (הוא זקת"ק מגארליץ זי"ע שכיחן אז ברבנות ברודניק). כשניגש אאמו"ר אל זקת"ק מצאנו לברכת לחיים, שאל אותו זקני, מי אתה. כשענה, אני בנו של הרב מרודניק, חזר ושאלו, ומי הוא

בתוה"ק (בראשית מה, ח"א) וירא ישראל את בני יוסף ויאמר מי אלה, ויאמר יוסף אל אביו בני הם אשר נתן לי אלקים בזה ויאמר קחם נא אלי ואכרעם, ועיני ישראל כבדו מזוקן לא יוכל לראות ויגש אותם אליו וישק להם ויחבק להם, ויאמר ישראל אל יוסף ראה פניך לא פללתי והנה הראה אותי אלקים גם את זרעך.

באור החיים הקדוש כתב שיש להבין לאיזה ענין נכתב כאן שענין ישראל כבדו מזוקן, ומה שייכות יש לזה עם האמור בסמוך לו וישק להם ויחבק להם. גם יש לדקדק בלשון הכתוב וישק להם ויחבק להם, שהיה לו לומר וישק אותם ויחבק אותם, עיי"ש מה שביאר לדרכו בקודש.

נראה לבאר, בהקדם מה שיש להקשות על האמור כאן ועיני ישראל כבדו מזוקן לא יוכל לראות, והוא פלא, שהרי למעלה בסמוך לו נאמר וירא ישראל את בני יוסף ויאמר מי אלה, הרי שראה יעקב את בני יוסף, ואיך נאמר כאן שלא יוכל לראות (וראה פסיקתא זוטרותא, פסוק ה; ספורנו שם; פירוש הריב"א עה"ת פסוק י). כן יש להקשות מהכתוב לאחריו, ויאמר ישראל אל יוסף ראה פניך לא פללתי והנה הראה אותי אלקים גם את זרעך, הרי שהעיד

הרה"ק מראפשיץ. וכשאחד הנוכחים שם אמר לזקה"ק, הלא זהו רבי פסח מטארנא, ביקש זקה"ק לפייס את רבי פסח ואמר לו: גם 'הרב הוקן' (הכוונה על רבו הרה"ק מראפשיץ זי"ע) לא הכיר אנשים, והרי זה ברור, כמבואר בספרי היש"ר מקאנדיאה (ראה ספר אילם, חלק ה, מעין חתום, אות נו) 'אז די ראייה שלאגט צוריק' [שהראיה חוזרת ומכה לאחוריה], עכל"ק. והדברים נשגבים מבינתנו ואיך פירושא היא זיל גמור.

בפשמות נראה לי ביאור הענין בכל זה, שכאשר הצדיק דבוק בעולמות העליונים אזי הקב"ה בעורו שהוא רואה רק ראייה רוחנית, וממילא אינו יכול לראות שום ראייה גשמית, כי ראייה גשמית וראייה רוחנית הם תרתי דסתרי, ואם רואים בעולמות העליונים אין רואים כאן בעולם הזה.

זה גם פשר המעשה שהזכרנו שזקה"ק מצאנו זי"ע לא הכיר את אאמו"ר זי"ע בעת השלום זכר אצל אחיו רבי משה מבארדיוב, כי היה אז דבוק בעולמות העליונים, כפי שכבר סיפרתי כמה פעמים את המשך המעשה, שאחרי ששמע זקה"ק שרבי משה מבארדיוב עורך היום שלום זכר, נענה ואמר: הנה אני מביט ומביט כבר זמן ממושך ורואה את הרבנית ע"ה מסתובבת בגן עדן שמחה וטובת לבב כשהיא לבושה מלבושי יום טוב ותכשיטים [בריסמך און צירינג], ולא ידעתי לשמחה מה זו עושה, אכן נודע הדבר, שהיא שמחה על שנולד לה נכד ועורכים לו עכשיו שלום זכר, עכד"ק. הנה כי כן, כאשר צופים ומביטים בגן עדן בעולמות העליונים בראיה רוחנית, למרחק רב של אלפי אלפים פרסאות, שוב אי אפשר לראות בראיה גשמית מהנעשה כאן בארץ,

הרב מרודניק. וכשענה, הלא זהו בנד, הוסיף שוב ושאל, ומה שייכות יש לך עם רבי משה בעל השמחה, וענה שרבי משה הוא אחיו, רק אז נענה זקה"ק ואמר, עתה ידעתי מי אתה. וסיפר אאמו"ר שבאותה שעה שזקה"ק חקר ודרש אותו מי הוא, הרגיש בעצמו שהוא בעצמו אינו יודע מאומה מי הוא.

כיוצא בזה היה פעם מעשה עם הרה"ק בעל קדושת יו"ט מסיגעט זי"ע, שזקה"ק שאל אותו, מי אתה. כשענה שהוא ליפאלי בנו של הרב מסיגעט, הוסיף זקה"ק ושאלו, ומי הוא הרב מסיגעט. הוא התחיל למנות את כל היחוס של אבותיו ואבות אבותיו מכל צד, אבל על כל שם שהזכיר שאל אותו זקה"ק, ומי הוא הלה, כך טרח להזכיר כל זקניו וקרוביו, אבל זקה"ק חזר ושאל, אבל מי אתה. עד שבסופו של דבר נענה בעל קדושת יו"ט ואמר, בעצמי אינו יודע מי אני. אז הביט זקה"ק עליו ונענה ואמר, ליפאלי, האתה הוא זה, מדוע לא אמרת זאת מתחילה.

בן היה מעשה עם הגה"צ רבי פסח זצוק"ל, שהיה גאון עולם ושימש כראש בית דין בעיר ואם בישראל טארנא, מגדולי תלמידיו של הרה"ק מראפשיץ זי"ע, ואף שהיה זקן מופלג וקשיש יותר מוקה"ק מצאנו היה מסתופף בצל קדשו (חתנו היה הגה"צ רבי משה יהודה אפמער זצוק"ל, מחבר ספר אמרי משה ושאר ספרים, שהיה תלמיד חכם וגדול בתורה, והוא מילא מקום חותנו כראב"י טארנא). פעם כשנכנס אל זקה"ק מצאנו לקבל ברכת שלום, שאל אותו זקה"ק, מי אתה, ולמשמע השאלה חוורו פניו כסיד והיה בעיניו לפליאה שהרי זקה"ק הכירו משכבר הימים מאז נסעו יחדיו שנים רבות אל רבם

אזנים, שבתחילה המליכו הקב"ה על אבריו שהם ברשותו לזוהר מעבירה, אבל עיניו ואזניו של אדם אינם ברשותו שהרי על כרחו יראה בעיניו ובאזניו ישמע, ולבסוף כשנמול המליכו הקב"ה אפילו על אלו, שלא יסתכל ולא ישמע כי אם דבר מצוה, עכ"ל]. ואין הכוונה שעיניו של הצדיק ברשותו שיוכל לסגור אותם כשאינו חפץ לראות, אלא הכוונה, שסתם אדם צריך לעצום את עיניו כדי שלא לראות אבל כשעיניו פתוחות בהכרח שיראה מה שלנגדו, ואילו הצדיק שעיניו ברשותו גם כשעיניו פקוחות אפשר לו שלא לראות מאומה, זאת על ידי שהוא מדבק עצמו בשרעפיו במושכלות עליונות, ומכניס רק בעולמות העליונים, ושוב אין רואה מאומה זולת דבקות באור אין סוף ברוך הוא וברוך שמו. גם יש זוהר עור בחינה שהצדיק מקיים בעצמו (תהלים טו, ח) שויתי ה' לנגדי תמיד, ורואה נגד עיניו רק את שם הוי"ה ב"ה וב"ש, וזולת זה אינו רואה מאומה. כך בא הצדיק לידי התפשטות הגשמיות, כדרך שכתב המור (או"ח סימן צח) שחסידים ואנשי מעשה היו מתבודדים ומכוונו בתפלתן עד שהיו מגיעים להתפשטות הגשמיות.

*

זהו שאמר הכתוב, ועיני ישראל כבדו מזוקן, אין זקנה אלא מי שקנה חכמה (קידושין לב, ב), היינו שעיניו הגשמיות נהיו כבדים מרוב שהיה דבוק בחכמה אלוקית, הוא היה יושב בתמידות בעולם האצילות ומתבונן במעשה מרכבה, ומרוב דבקותו בעולמות העליונים לא היה יכול עוד להוריד עצמו לעולם הזה, ולכן לא יוכל לראות ראייה גשמית בעולם הזה (ראה עוד שפע חיים דרשות חומש ורש"י תשנ"ג, בפרשתן עמ' קלא-קלג; שיעור חומש רש"י בפרשתן תשכ"ו, נדפס בגליון תתש"ה).

כי ראייה רוחנית זו עוצרת את הראייה הגשמית, כדוגמת המכניס בכלי מיוחד שצופים בו למרחק רב ועצום שבאותה שעה אין הוא יכול לראות מה שנעשה בקרוב אליו.

בזאת היתה מדרגתו של זקה"ק מגארליץ זי"ע, שלפעמים היה מתפלל תפילת שמונה עשרה כשהוא עומד בכותל המזרח אצל החלון הפתוח נגד רחוב העיר כשעיניו פקוחות ולנוכח יביטו, אולם באמת לא ראה מאומה מהנעשה בחוץ. כפי ששמעתי מהגה"ק מקאלאשיץ זי"ע שהרה"ק מצעשינוב זי"ע - שהיה חסיד אדוק בקה"ק מגארליץ זי"ע - הגיד לו לאמר על כך: לנו החסידים כבר היו סימני היכר לדעת אימתי הרב רואה ואימתי אינו רואה. זאת היתה מדרגתו של זקה"ק מגארליץ, שגם כאשר עיניו היו פקוחות היה יכול שלא לראות שום ראייה גשמית אם לא היה חפץ לראותו. וכמאמרו של זקה"ק מצאנו זי"ע על הכתוב (תהלים קיט, לו) העבר עיני מראות שוא בדרך חייני, שלא נאמר העבר שוא מנגד עיני, אלא העבר עיני, שיעורני השי"ת שהעניינים שלי הם לא יראו את השוא. יהודי יכול ללכת ברחוב כדרך כל בני אדם ובכל זאת אין הוא רואה שום דבר רע, עכד"ק, והענין כאמור, שהצדיק בשעה שהוא דבוק ברוחניות בעולמות העליונים אינו רואה שום ראייה גשמית.

זהו הביאור כמה שאמרו בגמרא (נדרים לב, ב) כתיב אברם וכתוב אברהם, בתחילה המליכו הקב"ה על מאתים וארבעים ושלושה אברים, ולבסוף המליכו על מאתים וארבעים ושמונה אברים, אלו הן, שתי עינים ושתי אזנים וראש הגוייה. [ופירש שם הר"ן זו"ל, שתי עינים ושתי

חוכה ממה שאחרים הקריאו לפני הצדיק בקול (ראה שפע חיים רדשות חומש ורש"י תשמ"ג בפרשתו, עמוד קכח). (בעיקר חיוב סומא בקריאת התורה כבר דנו בזה הפוסקים (ראה תוספות סוטה למ, א ד"ה כיון) על רב ששת ורב יוסף שהיו סומים, אם חייבים במצות שמיעת קריאת התורה, כיון שלא היו יכולים לקרוא בעצמם בתורה, ואכמ"ל).

אלא נראה לי הענין זה, לפי שלצדיקים אלו היתה מדריגה שגם כשהיו סומים בכל זאת היו יכולים לראות בעיניהם את אשר היו חפצים לראות, כגון לדבר מצוה של קריאת התורה וכדומה, כך שעיניהם היו ברשותם, ברצותם ראו וברצותם לא ראו.

בזה הבנתי לנכון את אשר סיפרתי כבר כמה פעמים על זקה"ק בעל ברוך מעם זי"ע, שכידוע בסוף ימיו נעשה סני נהור, אחרי שעלה קרום על שתי עיניו, וכאשר הרופאים אמרו לו שאפשר להם לגתח את עיניו ולהסיר את הקרום, מיאן זקה"ק ונימוקו עמו: הנה את הבלי העולם הזה איני חפץ לראות, ואילו בעבור לימוד התורה, תהילה להשי"ת שאינני זקוק עוד לעיניים.

בתחילה כאשר נעשה סומא לא ידע שום אדם מזה, כי הוא המשיך לומר בכל יום שיעור בנמרא רש"י ותוספות בעל פה, כשהוא מראה באצבעו בתוך הספר ומעביר דף אחר דף, כאילו הוא רואה מה שכתוב. רק לאחר תקופת זמן התחיל בנו הגה"ק רבי יהושע העשיל זי"ע לראות כמה סימנים שעוררו אצלו חשד שאביו אינו רואה, אך לא עלתה בידו להוכיח זאת. עד שבאחד הימים כאשר אביו נכנס לאמירת השיעור העמיד את הגמרא לפני אביו כשהיא הפוכה, וכך

שוב ראיתי שזכיתי לכוון בזה לדבריו של הגה"ק בעל חתם סופר זי"ע (ד"ה וירא ישראל את בני יוסף) שכתב קרוב לדברינו, וז"ל, אמרו חז"ל (יומא כה, ב) יעקב זקן ויושב בישיבה הוה, דכתיב ועיני ישראל כבדו מזוקן, רצה לומר מזקנת חכמה וישיבה, ויש לרקק מאי מעמא רמזו פה. ונלענ"ד, ידע יעקב מעיקרא שבני יוסף עומדים לפניו שבאים לברכם, אך מרוב דביקותו בשכינה ורוח הקודש לא ראה בגשמיות וכו'. אך כשנתן דעתו לברכם ולעיין בהם נסתלקה הימנו שכינה, ומיד ראה אותם בעיני גשמיותו, והיניו וירא ישראל את בני יוסף - והו גופיה סילוק שכינה, ויאמר מי אלה שעל ידי עיוני בהם נפתחו עיני גשמיותי, ויאמר יוסף בני הם אשר נתן לי אלקים בזה במצרים ערות הארץ, והמקום גורם להם חלאה וזוהמא. והנה יוסף היה מסוגל ומלומד יותר לקרוע מסך טומאת מצרים, על כן אמר יעקב ליוסף קחם נא אלי, פירוש על ידי תפילתך קחם אלי, אל מדרגתי, שאוכל לברכם. מיד התפלל יוסף, וכיון שהתפלל מיד חזרה שכינה ומיד ועיני ישראל כבדו מזוקן, זקנת חכמת רוח הקודש, לא יוכל לראות עוד הנערים בגשמיותם, עכ"ל"ק.

*

בעין זה נראה לומר עוד אופן בתוך אופן, בהקדם מה שהתבוננתי זה מכבר אודות הענין שהיה אצל כמה צדיקים, אשר הכל ידעו שאין הם רואים בעיניהם, אם מחמת חולי שנעשו סומים, או שמחמת רוב זקנה כבדו עיניהם מראות, ובכל זאת היו קוראים בתורה בציבור. ובפשטות הוא תמוה, שהרי על פי הלכה אסור לקרוא בעל פה (ראה שו"ע או"ח סימן קל"ט, ג' ט"ז סימן קמ"א סק"ד), ורוחק לומר שהציבור יצאו ידי

בעל פה ובדרך כלל היה די לו בלימוד בעל פה, אבל עכשיו כאשר רצה שבנו לא ידע שהוא אינו רואה, אוי נפקחו עיניו וראה בפועל ממש את המקום המדויק שבו ציין הנקודה בין התיבות כר"ן, אך זה היה צריך רק עבור כתיבת הנקודה הקטנה בין התיבות, כי היה קשה לשער בעל פה את מקום הרשימה, אבל אחר כך כשרשם את תוכן ההגה בצד הגליון שוב לא היה זקוק לראות בעיניו, כי היה יכול לכתוב ההגה גם בעיניים עצומות כשהוא משער בעל פה את המקום שבו הוא כותב.

בענין זה כתב זקה"ק מוהרצ"א מדינוב זי"ע - אשר בשבת קודש הבעל"ט, י"ח טבת, חל יומא דהילולא דיליה - בספה"ק דרך פקודין (מצות לא תעשה לה, חלק הדיבור, אות ג, בהגה"ה) אודות הרה"ק מלובלין זי"ע, וזל"ק, עיני ראו ולא זר אצל כבוד אדמו"ר הרב הקדוש מוה"ר יעקב יצחק זצוק"ל, שהיו העינים ברשותו ואף על פי שהיה מסתכל פנים בפנים לא ראה כי אם הנרצה לעבודת הש"י על פי דרכי התורה, ולא יכולתי להעלות הדבר על הספר, עכ"ל (וראה אנרא דכלה, פרשת שופטים, ד"ה שופטים ושומרים).

ובהזדמנות אחת סיפר זקה"ק מוהרצ"א זי"ע, מעשה שהיה נוכח בו יחד עם עוד תלמידים מבני היכלא של הרה"ק מלובלין זי"ע, שהגבאי של הרה"ק מלובלין נכנס אליו לבקש מעות עבור הרבנית שרוצה לקנות בד לעשות לעצמה בגד. שאל הרה"ק מלובלין את הגבאי, כמה יש לשלם עבור כל אמה של בד, וכשענה הגבאי מה המחיר, הוסיף שוב הרה"ק ושאל: ולכמה אמות בד זקוקים, האם הרבנית שלי היא גבוהה או נמוכה. למשמע השאלה כמעט שלא עבר בת שחוק קל על

התחיל זקה"ק לומר השיעור כשהוא מעביר אצבעו בנגמרא ההפוכה. לא היה יכול רבי יהושע העשיל לעצור ברוחו וקרא אל אביו: אבא, הלא אינך רואה. ענה לו אביו: וכי אני אינני רואה, הבה ואראה לך שאני יכול אפילו לרשום הגהה בתוך הספר, ואכן זקה"ק רשם אז הגהה בצד הגליון על דפי הר"ן על הרי"ף שבו עסקו אז, ואף רשם סימן של נקודה בין התיבות שבספר לציין להיכן שייכת הגהה זו.

בעיני ראיתי הגהה זו על הר"ן בכתב יד קדשו של זקה"ק בעל ברוך טעם, כאשר בצעירותי הייתי אצל ש"ב הגה"צ רבי אליהו [פרנקל-תאומים] זצוק"ל, אב"ד אוליינוב - שהיה תלמיד חכם גדול וגם בעל ממוזן - ואמר לי, הבה ואראה לך דבר חידוש, ואז סיפר לי את כל המעשה שהזכרנו והראה לי הגהה זו על הר"ן בכתב ידו של זקה"ק ואת הנקודה שציין בין התיבות, והיה נראה בעליל שהגהה זו נכתבה בעת ההיא, כי זקה"ק בכל ימיו היה ספרא רבא בעל כתב נאה מאד, כפי שראיתי הרבה כתבים שלו, ואילו הגהה זו היתה כתובה באותיות גדולות ומפורות.

והנה מאז הימים אמרתי שממעשה אנו למדים על גודל כח הזכרון והבקיאות העצומה של זקה"ק, שכל כך זכר את כל התורה בעל פה עד שהיה יכול לשער את המקום המדויק היכן לרשום ההגהה. אכן גם ביאר זה הוא אמת, אבל לדרכנו עתה נראה לי לכאר הענין באופן אחר, שגם זקה"ק זכה למדרגה זו שהיה רואה רק מה שיש לו מזה תועלת לעבודת ה', וכל מה שלא היה זקוק לראות בעיניו לא היה רואה, וכפי שהזכרנו שאמר שדברי חולין אינו חפץ לראות ולדברי תורה אינו זקוק לעיניים, כי אכן היה זוכר את התורה

האירוסין יקח עמו עם הארץ (שמסתכל ומכיר בנשים, רשב"ם), שמא אחר כך כשיבוא עת הנישואין יחליפו ויתנו לו אשה אחרת]. ולכאורה הוא תמוה, שהרי אמרו חז"ל (קדושין מא, א) אסור לאדם שיקדש את האשה עד שיראנה, נמצא שאותו צורבא מדרבנן בהכרח שיראה את אשתו קודם הנישואין, ואם כן איך יש חשש שאחר כך לא יכיר בה אם יחליפה בשעת הנישואין. ולדרכנו יאמר, שסתם צורבא מדרבנן שהיה בזמן חכמי הש"ס זכה למדרגה זו שגם כאשר הביט בעיניו לא ראה שום דבר שאינו נוגע לעבודת ה', כשם שאדם אינו יכול לראות בעיניו מה שנעשה למעלה מהגג, ולכן גם יש חשש שמא יחליפו אותה והוא לא יראה אותה ולא יכיר בה כלל, ולכן בהכרח לו ליקח עמו עם הארץ.

בן יש לבאר בזה מה שמצינו (כתובות יז, א) אמר רב שמואל בר נחמני אמר רב יונתן, מותר להסתכל בפני כלה כל שבעה, כדי לחבבה על בעלה, ולכאורה הוא פלא, איך יתכן שכדי לחבבה על בעלה יתירו איסור של הסתכלות בנשים, או אפילו חשש רחוק שמא יבוא ח"ו לידי הרהור עבירה, ואיך אפשר לדחות איסור תורה של לא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, והן אמנם אמרו שם בגמרא דלית הלכתא כוותיה, אבל צריך להבין מה סברו רב שמואל בר נחמני ורב יונתן. אכן יתבאר, שהיתר זה אכן אינו להלכה לכל אחד, ונאמר רק לקדושים כמו רב שמואל בר נחמני ורב יונתן שגם כאשר עיניהם היו פקוחות לא היו רואים שום דבר גשמי, ולהם היה מותר להסתכל בכלה כדי לחבבה על בעלה, דהיינו שרק הבעל יהיה סבור שהם רואים וכך נתחבבה עליו,

פני הנוכחים שם, שלאחר כעשרים שנה מנישואיו לא הכיר בה אם היא גבוהה או נמוכה. ואמר על כך זקה"ק מדינוב, שהרה"ק מלובלין זי"ע פעל בשמים שעניו לא יראו שום דבר שאינו נצרך לתורה ועבודת השי"ת.

*

מדרגה זו של הצדיקים מצינו כבר אצל האבות הקדושים, כדבר שנאמר באברהם אבינו (בראשית יב, יא) ויהי כאשר הקריב לבוא מצרימה ויאמר אל שרי אשתו הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את, וברש"י שם ממדרש אגדה, עד עכשיו לא הכיר בה מתוך צניעות שבשניהם, ועכשיו על ידי מעשה הכיר בה, ע"כ (וראה בבא בתרא מז, א). ולדרכנו יאמר שאין הכוונה רק כפשוטו שלא הסתכל בה, אלא שאברהם אבינו פעל שעניו כלל לא ראו שום דבר גשמי מהבלי העולם הזה שאינו נוגע לעבודת ה', ולכן עד עכשיו גם כאשר עיניו לנוכה יביטו לא ראה כלל את שרה, רק עכשיו כאשר היה החשש שמא המצרים יראו אותה ויאמרו אשתו זאת והרגו אותו ואותה יהיו, אזי עשו משמים שנפקחו עיניו של אברהם אבינו כדי שיוכל לראותה ולדאוג לשמור אותה מפני המצריים.

בזה יובן היטב מה שמסופר בגמרא (שבת נג, ב) מעשה באדם אחד שנשאל אשה גידמת ולא הכיר בה עד יום מותה, והכוונה שפעל בעבודת קדשו שעניו לא ראו שום דבר שאין בו תועלת לעבודת ה'.

בדרך זה יש לבאר מה שאמרו עוד (בבא בתרא קסח, א) האי צורבא מרבנן דאזיל לקדושי איתתא, נידבר עם הארץ בהדיה, דלמא מחלפו לה מיניה [פירוש, תלמיד חכם ההולך לקדש אשה, בשעת

רצה לכרכם, יען כי היה יעקב דבוק בבחינת זקן שגנה חכמה, וכברו עיניו שלא לראות שום דבר גשמי זולת מראות אלקים בעולמות העליונים, ולכן בתחילה כאשר נפקחו עיניו וראה את בני יוסף חשש שסיבת ראייתם היא בגלל שהם אינם ראויים לברכה. אבל עתה כאשר נחה עליו רוח הקודש, אזי ויאמר ישראל אל יוסף ראה פניך לא פללתי, פירוש, שאני סברתי עד עתה שמא אתה יוסף תהיה במדרגת גוף גשמי וחומרי ולכן לא אוכל לראות את פניך, יען כי אני דבוק בעולמות העליונים ואיני יכול לראות שום דבר גשמי, והנה הראה אותי אלקים גם את זרעך, שאדרבה, גם אתה וגם בניך אינכם בגדר גוף גשמי, אלא נמצאים אתם במדרגה שיושבים כל היום בעולם האצילות, וזו הסיבה שראיתי אותך ואת בניך, כי הנה הראה אותי אלקים גם את זרעך, כלומר שאין זו סתם ראייה גשמית, כי דבר גשמי איני יכול לראות, אלא זהו מראות אלקים 'הראה אותי אלקים' אותך ואת זרעך שאתם במדרגת עולם האצילות ולכן יכול אני לראות אתכם.

לפי דרכנו נראה לומר ביאור נכון כמה שמצינו שכמעט בכל פרשה זו נזכר כאן השם ישראל, כאמור ויקרבו ימי ישראל למות וגו', וירא ישראל את בני יוסף וגו', ועיני ישראל כברו מזוקן וגו', וצריך לתת טעם לדבר שהרי ברוב המקומות וכן בתחילת הפרשה נקרא שמו יעקב ולמה שינה כאן להזכיר שמו ישראל (והוא אור החיים הק' בתחילת פרשתו). אכן יתבאר, שהשם יעקב, שידו אוחות בעקב עשיו (בראשית כה, כו), מורה על הזמן שיעקב נמצא כאן בעולם הזה, ואילו השם ישראל, כי שרית עם אלקים ועם אנשים (שם לב,

אבל כאמת הם לא ראו שום דבר גשמי רק את השם הוי"ה.

על פי יסוד זה יתיישבו לנכון הרבה ענינים המבוארים בגמרא והידוע על צדיקים, כי הם בקדושתם לא ראו שום דבר גשמי שאינו נוגע לעבודת ה'.

*

בבן יבואר דבר הכתוב, שיעקב אבינו היה במדרגה זו שלא ראה שום דבר גשמי, ועל כן כאשר וירא ישראל את בני יוסף, השתומם בנפשו על מה עשה ה' ככה שהוא יראה אותם, כאשר עד עכשיו לא ראה שום דבר גשמי שאינו נוגע לעבודת ה', ועל כן הבין שלא יתכן שהסיבה שהוא רואה אותם היא במטרה שיברך אותם, שהרי לצורך הברכה לא היו צריכים משמים לפקוח את עיניו, כי היה יכול לברך גם בעצימת עינים ובהנחת ידים על הראש, ולכן חשש שאדרבה משמים רוצים לשמור אותו שלא יברך את מי שאינו הגון לברכה ולזה פקחו את עיניו כדי שיראה שהם אינם ראויים לברכה. על כן ויאמר מי אלה, וכפירוש רש"י, מהיכן יצאו אלו שאינן ראויים לברכה, דהיינו שעצם הדבר שנפקחו עיניו לראותם הוא סימן שמא אינם ראויים לברכה.

עד שאמר יוסף לאביו, בני הם אשר נתן לי אלקים בזה, וכפירוש רש"י, שביקש יוסף רחמים על הדבר ונחה עליו רוח הקודש, ובוה נחה דעתו של יעקב שהם ראויים לברכה, ולכן ויאמר קחם נא אלי ואברכם.

על כן הוסיף הכתוב ואמר, ועיני ישראל כברו מזוקן לא יוכל לראות, דהיינו שבא הכתוב לתת טעם מדוע בתחילה לא

לצדיקים את כחינת עיני ה', ולדרכנו יאמר הכוונה בזה, שכשם שכל מקום אשר הקב"ה מביט בו חל עליו ברכה וקדושה, כך הוא גם אצל הצדיקים אשר בראיה בעלמא שהם מסתכלים על האדם יכולים להאיר בו אורה ולהיטיב לו ולזרעו אחריו.

*

אמנם יש פעמים שהצדיק אינו יכול להשפיע שפע קודש על האדם על ידי ההכמה עליו, כגון שענינו כבדו מראות, ולכן יש עוד אופן שהוא משפיע קדושה על האדם, והוא על ידי שהצדיק מנשק לאדם, ועל ידי קירבה זו הוא משפיע עליו שפע קודש. כעין המסופר על אחד מתלמידי הבעש"ט הקדוש זי"ע, שפעם אחת אמר בפני רבו איזה דבר חכמה וענין נשגב, ורבו התפעל מכך מאד ואמר לו הבה ואשק לך, ונשקו על מצחו. ואמר התלמיד שהרגיש כאותה שעה בנישוק זה שהוא ממש נכווה ונשרף באש להבה.

בדרך זה יש לכאר בטוב מעם מה שמצינו בפרשת תולדות, אחרי שביקש יצחק מעשיו לעשות לו מטעמים בעבור תברכו נפשו, ויעקב הלך ולבש את בגדי עשיו והביא שני גדיי עזים ליצחק (בראשית כו, כב-כו) ויגש יעקב אל יצחק אביו וימשהו וגו', ויאמר אתה זה בני עשו ויאמר אני וגו', ויאמר אליו יצחק אביו גשה נא ושקה לי בני ויגש וישק לו וגו'. ויש להבין מה פשר הענין שביקש יצחק ממנו שיגש אליו וישק לו, ובפשטות אין לו שום הבנה.

אכן יתבאר, שיצחק סבר שעשיו הוא הצד צד להביא ורצה יצחק לברכו במרם ימות, אך כדי שיהיה ראוי לברכה ויהיה מקום לברכה לחול עליו, היה צריך תחילה לקרבו לקדושה ולתת לו איזה זכות

(כט), מורה על הזמן שהוא כולו דבוק בעולמות העליונים ואינו יורד כלל לארץ מתחת, ולכן בפרשה זו נזכר שמו ישראל, כי בעת ההיא היה יעקב מופשט לגמרי מהוויית העולם הזה והיה כל היום מתהלך רק בעולם האצילות, וכאמור שמטעם זה לא היה יכול לראות שום ראה גשמית.

*

בלכתך בדרך זה נבוא לכאר את דבר הכתוב, ויגש אותם אליו וישק להם ויחבק להם. בהקדם מה שמצינו כמה פעמים בש"ס (יבמות מה, א; ק, א; סנהדרין ק, א) יהיב ביה עיניה ושכיב, או נתן עיניו בו ונעשה גל של עצמות (שבת דה, א), והענין בזה, שכאשר הצדיק מביט על הרשע יש אז בכח ראייה זו למשוך ולהוציא ממנו לגמרי את הניצוצות הקדושים המחיים אותו, וממילא הוא מתבטל לגמרי (ראה ליקוטי תורה להאריה"ק, תהלים צא, עה"פ רק בעיניך; אור החיים הק' שמות יא, ה).

ומרובה מידה טובה, שכאשר הצדיק מביט על האדם אוי בראיה זו יש בכוחו להשפיע עליו חכמה, ובאותה מידה שמצינו לגבי אדם המביט על הצדיק (עירובין יג, ב) אמר רבי האי דמחדנדא מחבראי דחזיתיה לרבי מאיר מאחוריה, ואילו חזיתיה מקמיה הוה מחדנדא מפי, דכתיב (ישעיה ל, ב) והיו עיניך רואות את מוריך, ע"כ, כך הוא גם להיפך כאשר הצדיק מביט על האדם, שעל ידי ראייה זו יש בכוחו להשפיע עליו חכמה ולהזריח בתוכו אור של קדושה שיהיה לו לטובה לכל ימיו, לו ולזרעו אחריו. בבחינת הכתוב (תהלים דה, מז) עיני ה' אל צדיקים, ופירשו בספרי תלמודי בעש"ט (עין נועם אלימלך פרשת שופטים, ד"ה שופטים ושופטים) שהקב"ה גותן

צריך לבקש עצה אחרת כיצד להשפיע עליהם שפע קדושה באופן שיעלו יותר במדרגה ויהיו ראויים לברכה, ולכן ויגש אותם אליו וישק להם ויחבק להם, וכל מה שהיה צריך לפעול בהסתכלות עליהם פעל עכשיו בחיבוק וגיטוק זה.

על כן דקדק הכתוב ואמר, וישק להם ויחבק להם, ולא אמר וישק אותם ויחבק אותם, כי אז היה מקום לאנשים מגושמים, טיפשים וקמני דעת, למעות ולחשוב שיעקב נשק אותם כדרך סתם איש זקן שרואה את נכדיו ומתוך רגשי חיבה שהוא חש אליהם הוא מנשק אותם, ולהוציא ממעות זו דקדק הכתוב ואמר, וישק להם ויחבק להם, כלומר, שלא חיבקם ונישקם מחמת רגשי אהבה שאוהב אותם, אלא החיבוק והנישוק והקירבה שהראה להם יעקב היו להטיב להם ולורעם אחריהם עד היום הזה, ולהגביה אותם עד רום למעלה.

והדברים יובנו ביותר לפי דרכנו למעלה שבאותה שעה שבירך אותם יעקב היה כולו מופשט מגשמיות, ופשוט שבאותה שעה לא היתה זו סתם נשיקה של חיבה, אלא היו לו בזה כוונות וסודות עליונים, כי באמת ענין הנישוק לאו מילתא זוטרתא היא.

מובא בספרים הקדושים (ראה היכל הברכה

פרשת בהר דף רנו, א; שולחן המהור, זר זהב, סימן קט ט"ב) על מרן הבעש"ט הקדוש זי"ע, שפעם אחת ראה את אחד מתלמידיו הקדושים מנשק לבנו החכם לאחר שאמר איזה דבר חכמה נפלאה. נענה הבעש"ט ואמר לו: האמן לי, כי את הרשע הגרוע ביותר שאין גרוע יותר ממנו, אני אוהב אותו הרבה יותר ממה שאתה אוהב את

של קיום מצוה, ולכן בתחילה ביקש לזכות אותו בקיום מצות כיבוד אב ואם ואמר לו (שם פסוק ד) ועשה לי ממעמים כאשר אהבתי והביאה לי ואוכלה בעבור תברכך נפשי, וכן (פסוק כה) הגישה לי ואוכלה מציד בני למען תברכך נפשי, כלומר שבזכות שיהיה עשוי שליח מצוה לקיים מצות כיבוד אב וילך ויבוא להביא ממעמים לאביו, ומה גם כשיביא לו גדיי עזים לפסח ולחגיגה (ראה רש"י שם פסוק ט), אזי בזכות זה יהיה אפשר להשפיע עליו הברכה באופן שהברכה תחול על הצד היותר טוב.

בנוסף על כך רצה יצחק עוד לקרב את עשיו אל הקדושה, ולכן אמר לו גשה נא ושקה לי בני, ועל ידי נשיקה זו שישק ליצחק אביו, יורה בכך על אהבתו לצדיקים ודבקותו בהם, והתקרבות זו אל יצחק אביו תהיה לו לטובה שבוה יוכל אביו להעלות אותו למדרגה עליונה עד שיהיה ראוי לברכה. ואכן כאשר ויגש וישק לו וגו' אזי ויברכהו, כי על ידי נשיקה זו נעשה ראוי לברכה.

ואם הדברים אמורים בנשיקה שאדם מנשק את הצדיק, על אחת כמה וכמה כאשר הצדיק מנשק לאדם, שאין לנו השגה והבנה בעוצם מדרגתם של הצדיקים שהיו כמלאכי אלקים ומה שפעלו בנשיקתם לאדם לקרבו אל הקדושה.

*

הוא שאמר הכתוב, שאלמלי היה יעקב יכול להשפיע שפע קודש על ידי ראייה בעיניו, בבחינת יהיב ביה עיניו וכו', לא היה צריך לנשק למנשה ואפרים, אלא על ידי הבטת בעלמא היה מאיר ומזריח בהם שפע של קדושה, אבל כאשר ועיני ישראל כבדו מזוקן לא יוכל לראות, היה

ואברכם, ויגש אותם אליו וישק להם ויחבק להם, מדוע לא שאל יוסף רשות מאביו אם יכול להוציא את בניו מעם ברכיו, והלא יתכן שיעקב חפץ להשאיר אותם עדיין קרובים אליו. גם צריך להבין מדוע דווקא עכשיו נאמר וישתחו לאפיו ארצה.

אכן יתבאר, בהקדם מה ששמעתי ממוה"ר ר' אשר [שווארץ, משמשו בקודש של בעל ייטב לב זי"ע], ששמע מפי הרה"ק רבי משה מראזודוב זי"ע, חתנו של זקה"ק בעל ייטב לב, שסיפר: בהיותי אברך צעיר מאד, כבן י"ג שנה (הוא נכנס לחופה ביום בו נעשה בן י"ג שנה, כשבכך התחיל ביום אחד להניח מלית וגם תפילין), אזי שמעתי באומרים לי שחותרני-זקני בעל ישמח משה זי"ע וזכה בכל שבת קודש בעת סעודה שלישית למדרגת התפשטות הגשמיות, ואמרתי לבכי שאני חפץ לבדוק הדבר בעצמי אם אכן אמת נכון הדבר. באמצע סעודה שלישית כאשר היה חושך אפילה בבית המדרש, כשישב זקה"ק בראש השלחן נכנסתי בחשאי תחת השלחן עד שהתקרבותי אל כפות רגליו, הנחתי את רגלי על רגליו והתחלתי לקפוץ עליהם לראות אם ירגיש זקני בכך, אך הוא לא הרגיש מאומה והמשיך להיות שקוע בשרעפיו בדבקות נפלאה. אחרי שחזרתי למקומי אמרתי לבדוק הדבר שנית, ושוב נכנסתי תחת השלחן והפעם קפצתי על רגליו בכל כוחי, אך הוא נשאר בדבקות עליונה ולא ידע מאומה מכל הנעשה עם גופו, או ראיתי בחוש שאכן הוא זוכה למדרגת התפשטות הגשמיות.

בן היה גם אצל זקה"ק מצאנו זי"ע, מלבד מה שכל אחד היה יכול לראות אצלו הרבה פעמים ענין של התפשטות הגשמיות, היה אצלו עוד ענין פלא בשעה

בנך, וככל זאת איני מנשק לכל אחד, עכד"ק. והביאור בזה, כי נשיקה לא דבר ריק הוא, ורק אם יודעים לכוון כל הכוונות והסודות שבנשיקה אז מותר לנשק.

והוא הענין שמצינו (בראשית כט, יא) וישק יעקב לרחל וישא את קולו ויבך, ופירש רש"י, לפי שצפה ברוח הקודש שאינה נכנסת עמו לקבורה, דהיינו שבא הכתוב להוציא מדעת מיפשים העלולים לפרש הכתוב כפשוטו, על כן אחרי שאמר הכתוב וישק יעקב לרחל הוסיף הכתוב ואמר וישא את קולו ויבך שצפה ברוח הקודש וכו', ובוודאי כל זמן שאדם הוא במדרגת אדם חומרי אינו יכול לראות ברוח הקודש מראה כזה שאינה נכנסת עמו לקבורה, ואם ראה יעקב אז ברוח הקודש מחוזה זה, בהכרח שלא היה אז כלל בנדר אדם, אלא היה אז גדול יותר ממלאכים ושרפים, ואפילו חיות ואופני הקודש היו מתיראים ממנו באותה שעה, כך שבהכרח שנישוק זה שנשק לרחל היה בזה סוד קדוש, שבוה הגביה ורומם את רחל עד למעלה ראש והלך עמה עד לעולם האצילות, ושם ראה ברוח הקודש שאין נכנסת עמו לקבורה.

וכאמור, ככל החזיון הזה היה בשעה שנישק יעקב למנשה ואפרים, שהיה אז מופשט לגמרי מהעולם הזה, ולא היתה זו סתם נשיקה של חיבה, אלא היה בזה ענין גדול לעשות להם טובה לדורי דורות.

*

לפי דרכנו נבוא לבאר את המשך הכתוב, ויוצא יוסף אותם מעם ברכיו וישתחו לאפיו ארצה, ויש להבין, אחרי שיעקב אמר לו תחילה קחם נא אלי

כי עכשיו הוא נמצא בהתפשטות הגשמיות ואינו יודע כלל מה נעשה בעולם הזה, ועל זאת וישתחו לאפיו ארצה, היינו שהשתחוה יוסף כלפי השכינה הקדושה, כי באותה שעה היה יעקב כולו דבוק בשכינה עד שנעשה עצם השכינה, על דרך הכתוב (בראשית לג, כ) ויקרא לו א-ל אלקי ישראל, ופירש רש"י שהקב"ה קראו ליעקב א-ל. רק אחר כך כאשר העמיד יוסף את אפרים בימינו ומנשה בשמאלו, אז הודיעו בשמים ממעל ליעקב אבינו שעכשיו הגיעה השעה שצריך לברך את הנערים ואז חזר שוב לעולם הזה כדי לברכם.

* * *

ויקח יוסף את שניהם את אפרים בימינו משמאל ישראל ואת מנשה בשמאלו מימין ישראל ויגש אליו, וישלח ישראל את ימינו וישת על ראש אפרים והוא הצעיר ואת שמאלו על ראש מנשה שכל את ידיו כי מנשה הבכור. (מת, יג-ד)

פירש רש"י, שכל את ידיו, כתרנומו אחכמינו, בהשכל וחכמה השכיל את ידיו, כי יודע היה כי מנשה הבכור, ואף על פי כן לא שת ימינו עליו, ע"כ. ויש לבאר מה היה הויכוח בין יעקב ליוסף אם לשים את מנשה לפני אפרים או להיפך.

נראה לומר, בהקדם לבאר הכתוב (בראשית מא, נא-נב) ויקרא יוסף את שם הבכור מנשה כי נשני אלקים את כל עמלי ואת כל בית אבי, ואת שם השני קרא אפרים כי הפרני אלקים בארץ עניי. ולכאורה היא תמיהה גדולה שיתן יוסף את שם בנו הבכור מנשה על שם ששכח את כל בית אביו, ולשמחה מה זו עשה ששכח יעקב את אביו ואת אחיו השבטים

שהיה עולה על יצועו לנוח, כי הנה דרכו של עולם שכאשר אדם מבקש ליתן שינה לעיניו יש לשמור על בני הבית שיחרישו בעת הזאת ולא יקימו קול רעש, אולם אצל זקה"ק מצאנו היו פני הדברים להיפך, כפי ששמעתי מכ"ק אאמור"ר זי"ע, שבשעה שהיה נראה שזקה"ק נותן תנומה לעיניו אז ידעו כל הנכדים הקמנים שעכשיו אפשר להיכנס ולצאת בחדרו, להשתובב ולרוץ אנה ואנה ולהרעיש בקול גדול, כי היה שקוע אז בהתפשטות הגשמיות ושום רעש שבעולם לא הפריע לו, ומעולם לא היה במציאות שאיזה רעש יגרום לו להפסיק השינה. ענין זה כבר ראיתי בספרים הקדושים שכתבו שזהו סימן לדעת על מי שיש לו עליית גשמה בשעת השינה, כשרואים שאי אפשר להקיץ אותו, כי אחרי שהגשמה אינה נמצאת בגוף והיא כפורחת עלתה לעולם האצילות אצל כסא הכבוד, הרי גופו נרמה כאיש מת שאין בו גשמה ולא שייך להקיץ אותו.

על דרך זה יתבאר, שאחרי שיעקב אבינו אמר ליוסף ראה פניך לא פיללתי והנה הראה אותי אלקים גם את זרעך, וכפי שפירשנו למעלה שהכוונה שהוא היה כולו דבוק בעולם האצילות ומה שראה את יוסף ואת בניו היה בגדר 'הראה אותי אלקים', שראה אותם במראות אלקים, נוכח כן הבין יוסף שעכשיו חזר יעקב אביו שוב לשוטט בעולם האצילות שבאצילות והוא צופה במעשה מרכבה, אין לו שום שייכות כלל עם העולם הזה ואינו יודע מאומה מהנעשה עם גופו, ומרוב התפשטות הגשמיות אינו זוכר כלל שנכדיו עומדים בין גליו ואף אינו מרגיש כלל שיש לו רגליים, על כן יוצא יוסף אותם מעם ברכיו, והיה במוח שאינו עובר בכך על דעתו של יעקב,

נועם אלימלך בכמה מקומות בנגות המתגאה בתורתו ובמצוותיו, כך גם אין לו להתפאר ביחוס אבותיו, לא בדרך הרבה בני אדם המתפארים לאמר הלא אני בנו של אדם גדול פלוני וחתנו של צדיק פלוני ואני מעוטת בעמרת יוחסין בהיותי חומר מגזע של הרבה צדיקים, אך באמת מה יתן לו ומה יוסיף לו כל יחוסו בשעה שהוא עצמו לא פעל מאומה, וכפי שכתב בספח"ק נועם אלימלך (פרשת לך לך) על הכתוב ויאמר ה' אל אברם לך לך וגו' ומבית אביך, וז"ל"ק, דהנה עיקר התפארות השפלות באים לאדם על ידי שהוא מתגאה ומתפאר באבותיו שהוא בן גדולים, וצריך לצאת מהמדרה הגרוע הזאת וכו', עיי"ש.

שמעתי מהגה"צ מנאסויד זי"ע - שבחכמתו היה מיטיב להעמיד דברים על מכונם - שפעם אחת הודמן לו להיות בעיר בוקרשט שברומניה, אשר בימים ההם לפני כחמישים שנה היה מצב היהדות שם גרוע עד מאד, אבל בכל זאת היו תושבי העיר משוחחים בשפת אידיש ומשחרים את פניהם של רבנים ואדמו"רים, וכשהגיע שם נתנו לו בית אכסניא בבית אחד מתושבי העיר. בהיכנסו אל הבית וראה את כל תהלוכות החיים שם חשכו עיניו, איך יוכל לאכול ולשתות בבית כזה שאין יודעים מאומה מדרכי הכשרות. בעודו יושב שם נכנס בעל הבית והגיש לפניו מיני מזונות וצלוחית יין ואמר לו, שהרבי יעשה ברכה. אך הוא היה נבוך ולא ידע מה לעשות, רק הביט אנה ואנה כשהוא מחשב בלבו מה לענות לו. אחרי שבעל הבית חזר והפציר בו כמה פעמים שיאכל והוא לא אכל, נענה בעל הבית ואמר לו: רבי, אם אתם לא רוצים לאכול, אני כבר אראה לכם, אתם תאכלו בבית

הקדושים, והלא אפילו קל שבקלים אינו שמח בכך ששכח את בית אביו, אתמהה.

אבן יתבאר על פי מה שפירשו צדיקים (ראה שמן הטוב, ליקוטים אות קנה, ונייר השם בהקדמה, בשם הרה"ק רבי שמואל שמעלקא מניקלשבורג זי"ע; וכן מיתאמרי בשם הרה"ק מרוזין זי"ע; עשר קדושות, מערכת ז, אות כ) מה שאנו אומרים בתפילה (מוסף ל"ה) כי זוכר כל הנשכחות אתה הוא מעולם, שלפני הקב"ה עולה לזכרון כל מה שהאדם שוכח ממעשיו, ולעומת זה כל מה שהאדם זוכר ממעשיו הקב"ה מעלים עין לשכוח ממנו, והדברים אמורים הן כלפי מצוות והן כלפי עבירות, דהיינו שאם אדם קיים איזה מצוה ושוכח מהמעשה הטוב שעשה ואינו מעלה זאת כלל על לבו, אזי בשמים זוכרים לטובה את כל מה שעשה ומתקיים בו כי זוכר כל הנשכחות, אבל אם הוא זוכר תמיד לעצמו את מעשהו הטוב, ומתברך בלבבו לאמר מי ידמה לי ומי ישוה לי, הלא מעטים הם האנשים שזכו ללמוד תורה הרבה כמוני ולעשות צדקה ומעשים טובים כמו שאני עשיתי, אזי בשמים שוכחים את כל מעשהו הטוב. וכן הוא להיפך כלפי עבירה, שאם אדם מקיים בעצמו (תהלים נא, ה) וחמאתי נגדי תמיד, והוא מתהלך תמיד בלב נשבר ונדרה לפני קונו, אזי בשמים שוכחים מכל חטאיו, אבל אם הוא ממחר לשכוח מחטאיו ומבטל במחשבתו מה שחטא לפני חמש שנים או עשרים שנה, אזי לעומת זאת בשמים זוכרים את חטאיו ומתקיים בו כי זוכר כל הנשכחות אתה הוא מעולם. (וע"ע בעריב נחל, פרשת חקת, ד"ה והג"ל בהקדם).

ובשם שצריך אדם לשכוח מהמעשים הטובים שהוא עשה ולא להתהלל בהם, כי על זה נאמר (משלי מז, ה) תועבת ה' כל גבה לב, וכפי שהאריך בזה בספח"ק

וטוב לו, ומעתה יבקש לעצמו טובה הרבה ויוסיף תאוה על תאוותו ויהיה בכלל אוהב כסף לא ישבע כסף (קהלת ה, ט), כי תמיד יאמר מאחר שאני רשע בן צדיק בהכרח שיהיה לי כל טוב שבעולם, וככל שאביו יהיה צדיק גדול יותר אזי יהיה הבן הרשע יותר תמיד בצער ובעצבות כי יסבור שהוא צריך להרבות עוד הון ועושר בביתו, וגם יקשה לבו שלא לשוב בתשובה כשיחסרו לו מזונותיו אלא אדרבה יבקש עוד ועוד, ונמצא שהאיש אשר גילה לו שאביו היה צדיק הפך אותו לאיש מסכן ואומלל, כי אלמלי היה סבור שאביו לא היה צדיק כל כך, והוא בגדר רשע בן רשע אשר ברין הוא שיהיה רע לו, אזי כאשר יחסרו מזונותיו ידע שכך ראוי לו, ואדרבה יתיירא שמא יהיה לו יותר רע, וישבר לבו לשוב בתשובה אל ה'.

ברם, הדברים אמורים רק במי שנותן עיניו במעות, שאסור לגלות לו שהוא בן של קדושים, שמא זה יגרום לו להיות נבהל להון, וזהו שאמרו בגמרא על רבי מנחם בר סימאי, ואמאי 'קרו ליה' בן של קדושים, פירוש איך היה אפשר לקרוא לו ולספר לו שאביו היה קדוש, משום דלא איסתכל בצורתא דזוזא, והיה שונא את הכסף בתכלית השנאה ובגדר שונא בצע, לכן היה אפשר לקרוא לו בן של קדושים ולא היה חשש שזה יגרום לו להתאוות לעולם הזה.

*

במדדגה נשגבה זו היה יוסף הצדיק, שלא רצה להתפאר במצוות שהוא עצמו עשה, וגם לא במצוות ובמעשים של אביו, אלא התאמץ לשכוח כל זאת כדי שלא לבוא לידי התפארות וגאות, ולכן ויקרא יוסף את שם הכבוד

ויהי מה!... למשמע הדברים התיירא עד מאד וכמעט שפרחה נשמתו מרוב פחד, כי מי יודע מה עלול אותו איש מגושם לעולל לו לאחר דיבורים כאלו. אך בתוך כך פתח האיש את דלת החרד הסמוך וקרא לו להיכנס לשם, והראה לו שעל הכותל תלויה תמונה גדולה של איש בעל הדרת פנים וזקנו הלבן והארוך יורד על פי מידותיו. הראה בעל הבית באצבעו כלפי התמונה ואמר להגה"צ מנאסויד: רואים אתם, האיש הזה הוא אבי, ועתה הבה ונראה, האם עדיין תסרכו לאכול אצלי... מעשה זה הוא דוגמא טובה לדמותו של בור ועם הארץ, שאינו מבין כי גם אם אביו היה איש גדול וקדוש אין זה מעלה ומוריד מאומה כל זמן שהוא עצמו אינו מתנהג כרת וכראוי.

ואמרו בגמרא (פסחים קד, א) מאן ניהו בנן של קדושים, רבי מנחם בר סימאי, ואמאי קרו ליה בנן של קדושים, דלא איסתכל בצורתא דזוזא, וכבר הקשו שם התוספות (ר"ה דלא) שהרי אין הכוונה שאביו סימאי לא הסתכל בצורתא דזוזא, אלא שרבי מנחם לא היה מסתכל בצורתא דזוזא, כמו שמוכח במסכת מועד קטן (כה, ב), ואם כן יש מכאן ראייה רק שהוא היה קדוש ואין לנו ראייה שגם אביו היה קדוש, ומדוע נקרא בנן של קדושים, עיי"ש מה שתירצו לדרכם שתלו קדושתו באביו שגם אביו היה קדוש.

ול"י נראה לבאר בזה, על פי מה שמצינו (ברכות ז, א) רשע וטוב לו - רשע בן צדיק, רשע ורע לו - רשע בן רשע. והנה אם יאמרו לאדם שאינו הגון דע לך שאביך היה צדיק ואתה בן של קדושים, אזי אותו אדם יאמר בלבבו, נמצא שאני בגדר רשע בן צדיק, ואם כן ברין הוא שאהיה בגדר רשע

זאת לא גבה לבי, אלא ראיתי את עצמי כמי שנמצא בארץ עניי, והייתי בעיני כאיש עני ואביון וגר בארץ שאין לו מאומה משלו אפילו כסותו לעורו, כי ידעתי כי לה' הארץ ומלוואה ואין לי מאומה משלי, ועל דרך שאמר רבי (כתובות קד, א) ולא נהניתי אפילו באצבע קמנה.

*

באופן אחר נראה לבאר קריאת השם מנשה כי נשני אלקים וגו', בהקדם מה שיש להתבונן בשינוי דרכיהם של מנשה ואפרים, שאצל מנשה מצינו שהוא האפוטרופוס הממונה על ביתו של יוסף ועל פיו ישק כל דבר, כאמור (לעיל מג, מז) ויאמר לאשר על ביתו, דהיינו מנשה (תרגום יונתן), וכן נאמר (לעיל מד, א) ויצו את אשר על ביתו לאמר מלא את אמתחות האנשים אוכל וגו', שהכוונה על מנשה (תרגום יונתן). כן מצינו שהוא היה המתרגם העומד אצל יוסף, כפי שכתב רש"י על הכתוב (לעיל מב, כג) כי המליץ בינותם, זה מנשה. לעומת זאת אפרים היה יושב ועוסק בתורה כל היום, כפי שכתב רש"י בפרשתן על הכתוב (מח, א) ויאמר ליוסף, אפרים היה רגיל לפני יעקב בתלמוד. הרי לנו שנפרדו דרכיהם זה מזה, מנשה היה הממונה העומד בארמון המלוכה, שם היה יד ימינו של יוסף וממונה על עסקי המסחר שלו לשבור אוכל לכל הבאים, ואפרים היה יושב באהלה של תורה כל היום.

אלא שכאן נשאלת השאלה, מדוע אכן העמיד יוסף את מנשה בנו להיות ממונה על ביתו, ואיך לא חשש לבטל אותו מדבריו תורה, ואם כי יוסף עצמו היה אנוס על פי דיבורו של פרעה והיה מוכרח להתעסק בצרכי המלוכה, ולא היה יכול

מנשה כי נשני אלקים את כל עמלי, דהיינו שבקריאת שם זה נתן תודה להשי"ת אשר זכה לסייעתא דשמיא לשכות 'את כל עמלי, הכוונה על עמל התורה, כלשון רש"י על הכתוב (ויקרא כו, ג) אם בחוקתי תלכו, שתהיו עמלים בתורה, וכן מצינו בחז"ל הלשון (אבות ו, ד) ובתורה אתה עמל, ויוסף הצדיק על אף שהיה יגע בתורה יומם ולילה, כפי שכתב רש"י על הכתוב (לעיל לו, ג) וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקונים הוא לו, ואונקלוס תרגם בר חכים הוא ליה כל מה שלמד משם ועבר מסר לו, אשר היא מדריגה גדולה בעמל התורה שבהיותו אך בן י"ז שנה עלתה בידו ללמוד כל מה שאביו למד בבית שם ועבר. על כך אמר, אשר את כל זאת נשני אלקים, דהיינו שלא גבה לבי ולא רמו עיני לאמר הלא בימי נעורי הייתי למדן מופלג ועמל בתורה ומדוע בא אלי העונש הזה לירד למצרים, אלא זכיתי לסייעתא דשמיא לשכות את כל עמל התורה וקיום מצוותי, והיה נדמה בעיני כאילו לא קיימתי מצוה מימי, ואמרתי צדיק הוא ה' כי פיהו מריתי (איכה א, יח), ולא יצאתי ידי חובתי לפני בוראי אפילו אחד מני אלף. ועוד זאת, ואת כל בית אבי, דהיינו שלא התפארתי ביחוס שלי לזכור תמיד שאני בנו של יעקב ונכדם של אברהם ויזחק, אלא את הכל שכחתי והיה נדמה בעיני שאני בן איש פשוט, שלא להתנאות ביחוס שלי.

ואמר עוד, ואת שם השני קרא אפרים כי הפרני אלקים, פירוש, גם כאשר הקב"ה הרים אותי לרום המעלה בהיותי מושל בכל ארץ מצרים, עד שאמר לי פרעה (בראשית מא, מד) ובלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו בכל ארץ מצרים, והיה לי כל הכסף והזהב שבעולם, בכל

עולם, ודרשו חז"ל (סוטה י, א) אל תקרא ויקרא אלא ויקריא, מלמד, שהקריא אברהם אבינו לשמו של הקדוש ברוך הוא בפה כל עובר ושב, וביקש יוסף גם ללכת בדרך זו ולגויר את כל הגוים אשר במצרים, וכמו שמצינו (לעיל מא, נה) ויאמר פרעה לכל מצרים לכו אל יוסף וגו', ופירש רש"י, לפי שהיה יוסף אומר להם שימולו.

למטרה זו הציב יוסף את מנשה בנו להיות האיש אשר על ביתו, הכל כדי שהוא בקדושתו ובחכמתו יפרסם את שם ה' בעולם, וזאת כאשר כל אחד מגויי הארץ שבא אצל מנשה לשבור אוכל או בעודו עוסק במכירת התבואה היה מנשה מבליע לו בנעימה כמה דיבורי אמונה בה, באומרו דע לך כי ה' הוא האלקים והוא בורא ומנהיג לכל הברואים, וכל אלילי מצרים הם אפס ואין, וסיפר להם על אברהם אבינו שהודיע את שם ה' בעולם להודיע כי אין עוד מלבדו, וכך כבר גם לימד אותם את שבע מצוות בני נח, שלא לאכול אבר מן החי, שלא לגזול ולגדור עצמם מן העריות וכו'. בזאת היה מנשה מרוד ועסוק כל היום כולו, עד שברבות הימים עלתה בידו להכניס רוח התעוררות בכל ארץ מצרים, ובכך הכין הדרך שכאשר יבואו אחר כך בני יעקב ובני בניו למצרים, וכן גם אחר כך, ויכלו יותר בנקל לגור שם אחרי שהמצריים כבר יודעים קצת שיש בורא עולם ויש להם כמה מצוות, ולא יפלו כל כך לעומק הטומאה.

זהו שנאמר, ויקרא יוסף את שם הבכור מנשה כי נשני אלקים את כל עמלי ואת כל בית אבי, כלומר, שאמר יוסף, הן אמת שבהיותי בבית אבי הייתי עמל בתורה בכל סוגיות הש"ס, כפי שכתב בעל

לברוח משם, ואפילו לצאת ממצרים לקבור את אביו לא היה יכול לצאת בלי רשותו של פרעה (להלן ג, ד-ה), ומה גם שבכך שישב יוסף כמשנה למלך היתה בזה טובה למען יוכל לכלכל את אביו ואת כל אחיו, אבל כלפי מנשה בנו מה הכרח יש לבטלו מן התורה ולהפקידו להיות איש רב פעלים בביתו, הלא מצינו לעיל (מו, כח) ואת יהודה שלח לפניו, ופירש רש"י, לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה, ומדוע לא שלח יוסף גם את מנשה בנו לתלמוד שם.

ביותר תמוה מדוע לא שלח אותו יוסף להיות רגיל לפני יעקב אביו בתלמוד כדרך שלמד אפרים, אשר זו זכיה גדולה לתלמוד אצל יעקב בחיר האבות, ובפרט כאשר יעקב היה אז זקן ושבע ימים ואין אדם יודע כמה ימי שני חייו, היה ברין שיוסף ישלח את מנשה להיות זריו ונשכר כל יום שיכול לתלמוד בבית זקנו. ואין לומר שמנשה עשה כן מחמת ההכרח כי היה דחוק בפרנסתו וסבר שהוא מוכרח לצאת מאהלה של תורה, שהרי בוודאי היה יכול להיות סמוך על שלחנו של אביו שיפרנס אותו בכבוד, אחרי שליקט יוסף את כל הכסף הנמצא בארץ מצרים. זאת ועוד, שהרי מצינו (לעיל מו, ב) ומקצה אחיו לקח ויציגם לפני פרעה, ופירש רש"י, מן הפחותים שבהם לגבורה, שאם יראה אותם גבורים יעשה אותם אנשי מלחמתו, הרי שהשתדל יוסף על אחיו שלא יילקחו לעבוד אצל פרעה, ולמה זה את בנו מנשה מינה לאפוטרופוס על ביתו, והוא פלא.

והנראה בזה, שיוסף רצה להמשיך את דרך אבותיו הקדושים אשר גיירו גרים והודיעו את שם ה' אלקים בעולם, כדרך שנאמר באברהם אבינו (בראשית כא, לג) ויקרא שם בשם ה' א-ל

בעצמי בעבודת תיקון גויי הארץ, הלא עבודה זו שייכת לאליהו הנביא ולמלך המשיח, ועל כן מוטב שאני אתייגע כל היום בדברי תורה, ואחרי שיהודים יעסקו בתורה אזי ממילא יתוקן כל העולם, שהרי בזכות לימוד התורה יחוס השי"ת ויביא לציון גואל את מלך המשיח, כמו שאמרו (בבא בתרא ה, א) אי תנו כולוהו עתה אקבצם, ומלך המשיח הוא יתקן את כל הגוים וילמד תועים בינה, כמו שנאמר (בפרשתן מט, י) עד כי יבוא שילה' ולו' יקחת עמים, דהיינו שרק לו למלך המשיח יתקבצו הגוים ללמוד תורה, ולא ממני, ואז יתקיים (ישעיהו יא, ט) כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים.

*

שני דרכים אלו של מנשה ואפרים היו שונים ונפרדים זה מזה, יוסף סבר שדרכו של מנשה היא החשובה והמובחרת יותר, שהרי הוא איש חי ורב פעלים שכבר זכה לעשות אלפי אלפים גרים במצרים, ועוד אלפי אלפים ששומרים שבע מצוות בני נח או שאינם עובדי עבודה זרה או שמלו את עצמם, והיו רשומים בספרי המדינה רשימות מסודרות של אלפי אלפים גוים אשר התחילו לשמור מצוות בזכותו של מנשה, על כן בדין הוא להקדים את מנשה לפני אפרים, כי אמנם גם אפרים הוא בחור חשוב ויקר, עוסק בתורה ועבודת ה', הוא כבר למד את כל השי"ס עם תוספות כמה פעמים ובקי בו ישר והפקד, אבל למעשה הוא לא פעל מאומה להיטיב ולתקן את העולם, בעוד שמנשה פעל גדולות ונצורות לתיקון העולם, על כן הקדים את מנשה לפני אפרים.

זוהו מדוקדק בלשון הכתוב, ויקח יוסף את שניהם את אפרים כימינו

הטורים על הכתוב כי בן זקונים הוא לו, זקנים, נותריקון ז'רעים ק'דשים נ'שים ישועות [דהיינו נזיקין (עין שבת לא, א)] מ'ועד, אבל בארץ מצרים עבודתו של מנשה לשכוח מכל עבודה זו של עמל ויגיעה כל היום בסוגיות השי"ס, כי עם גויי מצריים אין צריך ללמוד דברים אלו, אלא כאן במצרים עבודתו של מנשה יומם ולילה להשתדל עד מקום שידו מגעת לפרסם את שם ה' ואמונתו בקרב אלפי אלפים גויי מצרים ולהכניס אותם תחת כנפי השכינה.

לעומת זאת, אפרים רוח אחרת היתה עמו, שכל היום היה רגיל לישוב

לפני יעקב בבית תלמוד, הוא עסק בלימוד גמרא ותוספות יומם ולילה ולא פסיק פומיה מגורסא, וזולת זה לא ידע אתו מאומה מכל הנעשה עם גויי מצרים, ואף לא ידע לדבר אפילו תיבה אחת בשפת מצרית כי לא עסק כלל בעבודת תיקון הגוים, והלך בדרכו של יעקב אביו אשר שלח את יהודה לתקן בית תלמוד 'שמשם תצא הוראה', הכוונה שיעקב לא רצה לתקן בית מדרש שיהיה מיוסד רק ללימודי יהדות ואמונה עבור גויי מצרים, כגון ששם יעמיקו חקר בפילוסופיה להבין שאין ממש בעבודה זרה, אלא תיקון דווקא בית תלמוד שמשם תצא הוראה, שיתייגעו בסוגיות עמוקות של הוראה למעשה, הלכות טהרה, הלכות שבת ויום טוב וכיוצא בהם, כדרך שאמר דוד המלך (ברכות ד, א) ואני ידי מלוכלכות בדם ובשפיר ובשליא וכו'.

דרכו של אפרים היתה, שהעיקר הוא לעסוק בדברי תורה, כמו ששנינו (אבות א, ב) על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים, הרי שהזכירו את התורה בראש ובראשונה, ואמר אפרים, מה לי להתעסק

שאין לו להתעסק בפעולות גשמיות ללכת מגוי אל גוי ולדבר אל לבם להיכנס תחת כנפי השכינה, אלא ללכת בדרכי האבות אשר הם היו בגדר 'התהלכו לפניו', שכל היום היו עוסקים בעבודת ה' ודבוקים בעולמות העליונים ומתהלכים שם לפני ה', וגם אני מעולם לא התעסקתי בשום פעולה גשמית אפילו לצרכי הפרנסה שלי, אלא כמחתי בה' כי הוא האלקים הרועה אותי מעודי עד היום הזה, ולכן יש להקדים ולהחשיב יותר מי שעוסק בתורה כל היום.

ועל כן בך אברך, המלאך הגואל אותי
מכל רע יברך את הנערים ויקרא בהם שמי ושם אבותי אברהם ויצחק, דהיינו שהם לא יבחרו לעצמם את דרכו של יוסף ומנשה שסברו ללכת לתקן את הגוים, כי עבודה זו שייכת לבורא עולם לבדו על ידי מלך המשיח ואליהו הנביא, שהם יעשו שיהיה ה' אחד ושמו אחד, וישמעו רחוקים ויבואו ויתנו לך כתר מלוכה, אלא ילכו הנערים בדרך אבותי אברהם ויצחק להיות בגדר 'התהלכו לפניו', בתורה ועבודת ה' כל היום.

נזכר כן, וירא יוסף כי ישית אביו יד
ימינו על ראש אפרים וירע בעיניו, דהיינו שהיה לו צער גדול למשמע דברים אלו, כי לפי דברי אביו נמצא כי לא טוב עשה עד היום בכך ששלח את מנשה בנו להיות שתדלן ורב פעלים העוסק בקירוב גוים תחת כנפי השכינה, תחת שישלח אותו ללמוד תורה, ועל כן ויתמוך יד אביו להסיר אותה מעל ראש אפרים על ראש מנשה, ויאמר יוסף אל אביו לא כן אבי כי זה הכבוד שים ימינך על ראשו.

ולפי דרכנו מיושב מה שדקדקו המפרשים מדוע המתין יוסף עד

משמאל ישראל, ולכאורה למה היה צריך להזכיר שאפרים היה בימינו של יוסף, והרי הדבר מובן מאליו שאם הוא משמאל ישראל הרי שהוא בימינו של יוסף, אלא הכוונה בזה, שגם יוסף ידע שיש לאפרים איזה חשיבות ולכן צריך לתת לו קצת מקום בימין, שהרי הוא עליו שבעילויים וצדיק שבצדיקים, אבל סוף כל סוף כאשר עומדים לברך אותם על ידי יעקב יש להעמיד אותו בשמאל ולהקדים את מנשה בימין, כי זכותו התגירר אלפי אלפים גרים במצרים ונודע להם כי יש אלקים שופטים בארץ, ולכן ואת מנשה בשמאלו מימין ישראל ויגש אליו.

*

אולם יעקב לשיטתו שתיקן בית תלמוד
שמשם תצא הוראה, וכאמור שהעיקר לעסוק בסוגיות הש"ס והוראה, סבר שיש לתת דין קדימה לאפרים העוסק בתורה ובוזה גורם יותר לתיקון העולם, לכן וישלח ישראל את ימינו וישת על ראש אפרים והוא הצעיר ואת שמאלו על ראש מנשה שכל את ידיו כי מנשה הכבוד, ופירש רש"י, בהשכל וחכמה השכיל את ידיו, ובא לרמוז בזה, שאין העיקר מה שפועלים גדולות ונצורות בפעולות גשמיות בידים, אלא העיקר הוא פעולות שהם באופן של 'בהשכל וחכמה', היינו חכמת התורה, כי מה שאפרים יכול לפעול לתיקון העולם על ידי העסק בחכמת התורה, אי אפשר לפעול אפילו באלף מעשים ופעולות גשמיות, ולכן בדין הוא להקדים את אפרים העוסק בתורה.

על זאת, ויברך את יוסף ויאמר האלקים
אשר התהלכו אבותי לפני אברהם ויצחק וגי', בכך הוסף להורות דעת ליוסף

הברואים, והרי לפניך שדרכו של אפרים חשובה יותר, שכאשר עובדים את ה' בעסק התורה אפשר יותר להכניס את כל העולם תחת כנפי השכינה, מאשר על ידי פעולות גשמיות.

בדרך זה אמר הכתוב עוד, ויכרכם ביום ההוא לאמור כך יברך ישראל לאמר, היינו שביקש יעקב אבינו שבכל הדורות העתידים לבוא, עד היום הזה, יאמרו תמיד בני ישראל ישימך אלקים כאפרים וכמנשה, אפרים לפני מנשה, היינו שיאמרו תמיד שדרכו של אפרים חשובה יותר, שאין צריך ללכת לאוניברסיטאות ללמוד את שפת אנגלית כדי לדעת כיצד לדרוש דרשות ביהדות בשפת הגוים, או ללכת לבתי כנסת של קונסרבטיבים ולדרוש דרשות לאלו שהם גוים למחצה או גוים ממש, אלא הדרך המובחרת יותר כאשר ירחיבו את גבולות התורה, שיהיה עוד בחור תלמיד חכם, עוד אברך גדול בישראל, עוד יהודי שיעשה סיום הש"ס, ובכך יעזור הש"ת שהעולם יבוא על תיקונו, ובכך וישם את אפרים לפני מנשה.

*

על פי האמור נראה לבאר הטעם שיום שמיני של חנוכה נקרא 'זאת חנוכה', וכבר עניתי ואמרתי בזה דברים הרבה, ועל של עתה באתי, כי הנה בנס חנוכה היו שני ענינים, האחד מה שהתגברו על הגוים היוונים, כשעמדה מלכות ויון הרשעה וגזרו גזרות על ישראל וצר להם לישראל מאד מפניהם ולחצום לחץ גדול, עד שריחם הקב"ה עליהם להצילם מידם (רמב"ם הלכות חנוכה ג, א), והענין השני, צרת המתיוונים, אשר הם זלזלו בחכמת התורה הקדושה

אחרי שבירך יעקב את הנערים ורק אז תמך ביד אביו להסיר אותה מעל ראש מנשה, והלא תיכף ומיד כאשר יעקב שיכל את ידיו עוד במרם התחיל לברך היה צריך לעשות כן. אלא שכל זמן שלא פירש יעקב את דבריו, סבר יוסף שגם יעקב מודה לו שדרכו של מנשה חשובה יותר מאפרים, ומה ששיכל את ידיו הוא מחמת איזה סיבה אחרת, כגון שיש לאפרים איזה זכות שאינה ידועה לרבים, ואין אדם יודע מטמוניות של חכירו, ולכן בתחילה לא הסיר את יד אביו. רק אחרי שאמר יעקב האלקים אשר התהלכו אבותי לפני וגו', שכאמור בכך ביקש להורות לו שעיקר החשיבות הוא להיות הולך לפני ה' בעבודה רוחנית של עסק התורה, ולא בפעולות גשמיות בעולם הזה לתקן את הגוים, התברר ליוסף שזו הסיבה שהקדים אביו את אפרים לפני מנשה, ועל כן הצטער על הדבר ותמך ביד אביו להסיר אותה מעל ראש אפרים.

על כן, וימאן אביו ויאמר ידעתי בני ידעתי גם הוא יהיה לעם וגם הוא יגדל, הן אמת שגם מנשה פועל דברים גדולים, ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו וזרעו יהיה 'מלא הגוים', פירושו, לא כמו שאתה סבור שרק מנשה פועל למען תיקון גויי הארץ, אלא האמת היא שאדרבה אפרים הוא פועל הרבה יותר שימלא כבוד ה' בכל הגוים, וכפירוש רש"י, שעתיד יהושע לצאת ממנו שינחיל את הארץ וילמד תורה לישראל, וכל העולם יתמלא בצאת שמעו כשיעמיד חמה בנבעון וירח בעמק אילון, הרי שיהושע שלימד תורה לישראל הוא פעל שכל העולם יתמלא בכבוד ה' כאשר כל הגוים ממזרח שמש עד מבואו יראו כי יש בורא ומנהיג לכל

אלא מה שניצחו את המתיוונים שזלזלו בכח התורה, ועכשיו כאשר הקב"ה מסר זדים ביד עוסקי תורתך נעשה נס לרומם את קרן התורה, שידעו הכל שעל ידי שעוסקים בתורה ממילא מנצחים בזה גם את הגוים בלי פעולות גשמיות. בחור או אברך שיושב בבית המדרש יכול לפעול לטובת כל העולם מסוף העולם ועד סופו, יותר מאלפי פעולות אחרות שעושים כאשר מתהלכים בין הגוים.

הנה מחר ביום שבת קודש יחול יומא דהילולא של זקה"ק בעל בני יששכר זי"ע, אשר ידוע רב כח גדלותו וגאונותו בתורה שאין לשער, ורק בכח התורה הקדושה זכה לפעול גדולות ונפלאות לקרב את ישראל לאביהם שבשמים ולהחזירם בכל מקום אשר הגיע לשם. גם ידוע שחיבר את החיבור מעין גנים על אור החיים לרבי יוסף יעבץ זי"ע מגולי ספרד, במטרה להשיב חרון אפו כנגד נגע ההשכלה אשר פשתה בימים ההם, וגם ככל חיבוריו כתב דברים ארוכים נגד ההשכלה ולימוד חכמות חיצוניות בבתי ספר [שקאלעס] ולימוד פילוסופיה וכדומה. גם אמר שהוא מתפלל בכל יום מנחה גדולה כי בכך הוא מבטל את האפיקורסות מן העולם, וזו היתה כל עבודתו להמעיט את כח ההשכלה ולרומם את כח התורה הקדושה.

בן יעורנו ה' אלקינו שזכותו תגן עלינו גם היום, ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי צאצאינו כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה, ללמוד עוד דף גמרא ותוספות ועוד דף גמרא ותוספות, ויעזור השי"ת שיתקיים בנו אור פניך עלינו אדון נשא (פיוט מוסף לשבת שקלים), ויקיים מקרא שכתוב (ישעיה ס, ג) והלכו גוים רכים לאורך - זו אור התורה - ומלכים לנגה זרחך, ונוכה לגאולה השלימה במהרה בימינו, אמן.

עד שהיתה מונחת בקרן זוית, ותחת זו התפשט בימים ההם בקרב ישראל לימוד חכמות הגוים, כגון פילוסופיה וכדומה, עד שהקב"ה ריחם עליהם והתקיים מסרת גיבורים ביד חלשים וגו' וזדים ביד עוסקי תורתך, ואז ראו כולם שאותו מתתיהו בן יוחנן כהן גדול אשר עד עכשיו סברו שהוא אינו יכול לפעול מאומה לטובת כלל ישראל, כי אמנם תבוא עליו ברכה על כך שהוא יודע כל סדר קדשים בעל פה, הוא בקי בחכמת הקבלה ויודע כל הסודות והתיקונים של הקרבת הקרבנות, אבל מה פעל ומה עשה למען טובת העולם, אולם עכשיו כאשר ראו שהקב"ה מסר זדים ביד עוסקי תורתך, התרומם קרן התורה בעולם למעלה ראש.

לבן תיקנו את מצות הדלקת נרות חנוכה, הרומזים על חכמת התורה, על דרך שמצינו (כבא בתרא כה, ב) הרוצה שיחכים ידרים וסימנך מגורה בדרום, זכר לנס שבימים ההם היה נודע בישראל גודל כח התורה, שכאשר ישראל עוסקים בתורה אין כל אומה ולשון יכולים לשלוט בהם (ויקרא רבה כה, א), ומתקיים בהם (שמות טו, ג) ה' איש מלחמה ה' שמו.

הנה כי כן, בבוא יום השמיני של חנוכה, כאשר רואים שהקדימו את אפרים לפני מנשה, כאשר אתמול קראו את סדר הקרבנות של אפרים והיום של מנשה, מתברר בזה שדרכו של אפרים העוסק בתורה חשובה יותר מדרכו של מנשה במה שפעל בדיבור בשפת מצרית אל גויי הארץ, כי בלימוד התורה מכניעים יותר את גויי הארץ, בדרך שאמר המן הרשע (מגילה טו, א) אתא מלי קומצי קמחא דידכו ודחי עשרה אלפי ככרי כספא דידי. על כן נקרא יום זה 'אות חנוכה', להורות שזהו עיקר הנס של חנוכה, לא מה שניצחו את הגוים,

דברי תורה

מכ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

מבירא עמיקתא לאיגרא רמא

מתחילה חושך ואחר כך התגלות האור, ולולא שהיה חושך מתחילה לא היה יכול להיות אור. וכן אמרו חז"ל (שבת ע"ב) דבברייתו של עולם רישא חשוכא והדר נהורא, עיי"ש דבה"ק באריכות.

חיי האבות הקדושים תחילתן יסודין וסופן שלוח

מראש צורים אראנו, אבות האומה הישראלית אברהם יצחק ויעקב, אשר אין קורין אבות אלא לשלשה (ברכות ט"ז, ב), שהיה השתלשלות חייהם באופן של תחילתם צער וסופם שלוח. אברהם אבינו נתנסה בעשרה נסיונות, אך כאשר היה נראה דכלו כל הקיצין ושהוא נמצא במצב נורא של העדר ביורדו מצרימה מחמת הרעב, אזי נתרומם קרנו למעלה ונאמר (בראשית י"ג) ואברהם כבד מאד במקנה בכסף ובוהב. כן היה אצל יצחק אבינו, שמתחילה סבל מישמעאל אחיו ואחר כך הצרו בו הפלשתים שסתמו הבארות, ולבסוף ויגדל האיש ויילך הלוך וגדל עד כי גדל מאד ויהי לו מקנה צאן ומקנה בקר ועבדה רבה (שם כ, יג-ד).

גם אצל יעקב אבינו מצינו כן, כדאיתא במדרש (בראשית רבה פ"ג)

בתורה "ק (בראשית מ"ח, טז) המלאך הגואל אותי מכל רע יברך את הנערים ויקרא בהם שמי ושם אבותי אברהם ויצחק וידגו לרוב בקרב הארץ.

באור החיים הקדוש עמד לבאר הלשון בקרב הארץ, והתורה הקדושה ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים, ועוד לאלוקי מליון.

דרך הבריאה שיהא העדר קודם להווייה

נקדים מדברי המהר"ל ז"ע (נצח ישראל, פרק כו) שהארץ בענין סדר בריאת העולם, דאיתא במדרש (בראשית רבה ג, ט) שטרם הבריאה היה הקב"ה בונה עולמות ומחריבן, והענין בזה, כי כל השתלשלות הבריאה היא באופן שכל יצור אינו מקבל תוקף קיום והווייה אלא אם קדם לו תחילה בחינת העדר וביטול, ולכן היה הקב"ה בונה עולמות ומחריבן כיון שלפני שלימות הבריאה היה צריך להיות חורבן.

בן מיד בראשית הבריאה נאמר (בראשית א, ב) והארץ היתה תוהו ובוהו וחושך על פני תהום, ורק אחר כך (שם, ג) ויאמר אלקים יהי אור, דהיה הכרח שיהיה

השפלות במצרים כהכרח לגודל ההתעלות שלאחריה

דרך חיים זו של האבות הקדושים היה לימוד והוראה לבני ישראל בדורות הבאים, דבכדי לזכות לאור ולטובה, בהכרח שיהיה מתחילה חסרון והעדר. לכן כשבני ישראל ירדו למצרים, אזי דווקא כאשר נפלו שם מטה מטה ושקעו בווהמת מצרים עד שהגיעו לשפל המדרגה ואמרו עליהם מה נשתנו אלו מאלו (עיין ילקוט, פרשת בשלח, רמז רלד), אזי בא זמן ההוויה ובא משה רבינו לגאלם ולהעלותם מבירא עמיקתא לאיגרא רמא, עד שבקריעת ים סוף ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל (שם, רמז רמד), ולאחריה זכו להגיע למעמד המרומם של קבלת התורה לשמוע קול ה' בהר, כשהקב"ה קורא עליהם (שמות יב, ה) והייתם לי סגולה מכל העמים.

כשמרגיש מרוחק מה' הזמן גרמא להתקרב ביתר שאת

על דרך זה כתב זקה"ק מסיגוט זי"ע בספה"ק ייטב לב (פרשת וישב, ד"ה ובוה נראה לי) לבאר הא דאיתא בווהר הקדוש (פרשת תרומה, ח"ב דף קעז, א) על הפסוק (בראשית א, יא) ויאמר אלקים תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע ועץ פרי עושה פרי למינו, הדא הוא דכתיב (ויקרא כג, לב) ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש בערב, והוא פלאי. ויש לומר, דהנה כשמניחים זרע בקרקע על מנת שיצמח ממנו אילן או תבואה וכדומה, אזי דרכו של עולם הוא שמתחילה נרקב הזרע באדמה ורק אחר כך מתחיל לנבוט ולצמוח, וזהו

שאמר יעקב, לא שלותי ולא שקטתי, לא שלותי מעשו ולא שקטתי מלבן ולא נחתי מדינה, ויבא רוגז בא עלי רגזו של יוסף. ורק אחר כל התלאות בא אל המנוחה ואל הנחלה בארץ גושן, כראיתא בווהר הקדוש (פרשתו, ח"א דף רטז, ב) אודות השבע עשרה שנה שהיה יעקב במצרים, וז"ל: כל יומין דיעקב לא הוה ליה צערא כהאי [כל ימיו של יעקב לא היה לו צער כמו הצער על אבדת יוסף] והוה כבי כל יומא לאיגון שבע עשרה שנה דיוסף [והיה בוכה כל ימיו על יוסף שהיה בן שבע עשרה שנה כשנאבד ממנו], מאי קאתיבו ליה [מה השיבו לו מן השמים] וכו', הא לך שבע עשרה שנה אחרנין בענוגין ותפנוקין והנאות וכסופין [הרי לך שבע עשרה שנה אחרות בתענוגים ומעדנים והנאות ומחמדים, תמורת הצער על אובדן יוסף בהיותו בן י"ז], הדא הוא דכתיב ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה, ע"כ לשון הווה"ק.

בן איתא במדרש (בראשית רבה סח, ב), דבצאת יעקב מבאר שבע אמר, אשא עיני אל ההרים (תהלים קכא, א), אל ההורים, מאין יבא עזרי, עיי"ש. ויש לומר דמתחילה כאב ליעקב אבינו מצבו השפל שהוא מוכרח לברוח מביתו הקדוש של אביו יצחק אל ביתו הטמא של לבן הארמי, אבל אחר כך התחזק בידיעה דרייקא המצב של הירידה וההעדר יביא אותו אחר כך למצב של תקומה והוויה. וזהו שאמר, אשא עיני אל ההרים, אל ההורים, היינו אברהם ויצחק, שגם אצלם היה סדר כזה של העדר קודם להוויה, ואם כן בהכרח יקויים מאין יבא עזרי, דרייקא מבחינת אין והעדר תבוא העזרה והישועה.

הבורא כל עולמים. עכרה"ק ובתוספת ביאור.

מעזמק השפלות זוכים להתעלות

ענין זה יורמו בדרשת חז"ל (סנהדרין לו, א) מהפסוק (בראשית כו, כו) וירח את ריח בגדיו ויברכהו, אל תיקרי בגדיו אלא בוגדיו, ולכאורה הוא פלא למה בירך יצחק את יעקב כאשר הריח את ריח בוגדיו. ויש לומר שיצחק אבינו המשיך בזה מליצה ולימוד זכות על בני ישראל עד סוף כל הדורות, דגם כשיפלו ויהיו במצב של בוגדים, מכל מקום יזכו לכל הברכות, ואף אם יפלו לנוקבא דתהומא רבא בשאל תחתיות ויכריזו עליהם שובו בנים שובבים חויץ מפלוני (עיין הגיגה טו, א), בכל זאת לא יאברו תקוה, וכאשר יתעוררו בלבכם יחתור להם הקב"ה חתירה מתחת לכסא כבודו ויקבלם אליו (פסחים ק"ט, א).

וזהו, וירח את ריח בגדיו ויברכהו ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברבו ה', דכמו שבנטיעת שדה זוריעת הזרע נרקב הזרע תחילה ורק אחר כך צומח לתפארת ועושה פרי, כן הוא אצל ישראל קדושים, שכאשר יהיו במצב שפל של בוגדים וחוטאים, אזי הזמן מסוגל שהקב"ה יסייע להם לעשות תשובה, ומתוך גדל ההעדר והחשכות יהיה אור ויקבלם אליו באהבה וברצון.

ימים מסוגלים לתיקון עבירות המורות

כשאנו עומדים עתה בתחילת ימי השוכבי"ם, עולה לנגד עינינו

על דרך האמור שמתחילה צריך להיות העדר ואחר כך בא הווייה ושפע.

וכן הוא בררכי התשובה, דפעמים סובר האדם שאין הוא ראוי להתקרב עוד אל הקב"ה כי ננעלו עבורו שערי תשובה, אך באמת צריך הוא לידע דאדרבה, כיון שהוא במצב של העדר וחסרון, הרי שמשוגל כעת להתעלות כהנה וכהנה ולהגיע למדרגה של הווייה והתקרבות אל הקב"ה ותורתו. וככל שמרגיש שלבו נשבר בקרבו וחש שהוא כחרס הנשבר ריק מכל תוכן, מכף רגל ועד ראש אין בו מתום, אזי הזמן מסוגל עוד יותר לתקן מעשיו ולהתקרב אל הבורא כל עולמים.

בן יש לנו ללמוד מדברי הרמב"ם (הלכות תשובה, ג, ו) וז"ל: גדולה תשובה שמקרכת את האדם לשכינה וכו', התשובה מקרכת את הרחוקים, אמש היה זה שנאווי לפני המקום משוקץ ומרוחק ותועבה, והיום הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד וכו', עכ"ל. והיינו דאדם זה נשתנה למעליותא ונעשה ככריה חדשה, דהקב"ה ראה את מר נפשו ואת רצונו האמיתי להתקרב אליו, והקב"ה אשר חפץ לבלתי ירח ממנו נדה ועד יום מותו תחכה לו אם ישוב מיד תקבלו, מוציאו ממצב של העדר בהיותו משוקץ ומרוחק, ומביאו למצב של התעלות והתקרבות להיות אהוב ונחמד קרוב וידיד.

וזהו סמיכות הפסוקים, **תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע וגו', רצ"ל** דכמו שבזריעת זרע הדרך הוא שמתחילה נרקב הזרע לגמרי ורק אחר כך צומח ופורח למעלה, כן הוא בענין וענייתם את נפשותיכם, דמורה על זמן תשובה, דדייקא על ידי שהאדם נמצא בכחינה של העדר יש בידו הכח להתעלות ולהתקרב אל

המכיר חומר פגם עיונות החמורות הוא שיכול לשוב עליהם בתשובה

ידוע הסתירה בזהר הקדוש, דבפרשת ויחי (ח"א, דף ריט, ב) איתא דעל חטא הידוע אין מועיל כלל תשובה, וכתבו שם לית לך חובה בעלמא דלא אית ליה תשובה בר מהאי. ואילו בפרשת ויקהל (ח"ב, דף ריד, ב) כתבו, ומאן דפגים ברית וכו' ווי ליה דפגים וכו' והני מילי כד לא עבד תיובתא שלימתא, תיובתא דאיהי אתחזייא לחפייא על כל עובדיו. ועוד איתא בזהר הקדוש (פרשת נח, ח"א דף סב, א) כל חטאוי דבר נש כלהו חבלותא דיליה תליין בתשובה, וחטאה דאושר זרעא על ארעא וכו' בר בתשובה סגי [ובראשית חכמה (שער הקדושה, פרק יז) הביא גירסא בר בחילא דתיובתא תקיפא]. ומשמע דככה תשובה חזקה מועיל תשובה גם על זה החטא.

ויש לומר, דכאשר האדם מתבונן באמת על שפל מצבו ולבו נשבר בקרבו על גודל הירידה וחומר הפגמים שנעשו על ידו ברמ"ח אבריו ושם"ה גידיו, והוא מרגיש שהוא כולו בכחינה של העדר, אזי יש תקוה לאחריתו, כי במצב כזה לבו נוקפו בחרטה אמיתית על העבר ובקבלה חזקה על העתיד, ואז הקב"ה מוציא מואפילה לאורה ומעלה אותו לבחינה של הוויה, והוא זוכה לתקן מעשיו וקלקוליו ולהתקרב אל הבורא כל עולמים. ורק כאשר אין האדם משיג חומר הענין ומדמה שהפגם אינו גדול כל כך, דין גרמא שלא יתעורר באמת לתשובה באופן הראוי, ותשובה כזו אינה מועלת.

ולבן נתקנו ימי התשובה באותן שבועות שקוראים בהן על גלות וגאולת

כיצד היה כ"ק אאדמו"ר (שליט"א) [זי"ע] עומד כרועה על צאנו ומדריכנו הדרך נלך בה, ובפרט בימים אלו היה מעורר העם לתשובה בקול בוכים חוצב להבות, אך עתה בעונותינו הרבים נלכד בשחיתותנו ואין לנו מי שיעורר אותנו לתשובה, ואני ידעתי מך ערכי ובודאי אינני ראוי לומר מוסר לישראל קדושים, אך ככל זאת לזכר בעלמא מוכרחים לומר.

ימי השוכבי"ם המה ימים שמסוגלים לתשובה ולכפרה גם על עבירות חמורות שגורמים לפגם ולחשכות גדולה עד מאד רח"ל, ואשר בכל ימות השנה קשה מאד וכמעט לא יתכן לשוב עליהם לגמרי ולתקן את אשר נשחת מחמת גודל הפגם, שכן שבועות אלו יש בהם כח וסגולה מיוחדת לתקן גם פגמים חמורים הללו (עיין שער היחודים, פרק ד מענף הג' מספר פרע"ח; שער רוח"ק, תיקון כו; מגיד מישרים, פרשת בשלח; תקוני תשובה לרמ"ע, פרק טז), ובפרט בשנה מעוברת שאז הוא עיקר התיקון בשבועות שוכבי"ם ת"ת (עיין לבוש, סימן תרפה; שלה"ק, ריש פרשת שמות; ועיין שפע חיים מכתבי תורה, מהר"ב, חלק א, מכתב ט), ולבן נהגו להרבות בתיקוני תשובה בשבועות אלו כדי למהרנו ולקדשנו מכל סיג ופגם.

ואשנה ואשלש בקשתי, אנא חוסו על נפשותיכם ועוררו עצמכם לתשובה שלימה ולהתבוננות על חומר העוונות ועל קדושת הימים הללו, על ידי שתעסקו ותלמדו בדברי תורתו ובספריו הקדושים של כ"ק אאדמו"ר (שליט"א) [זי"ע] ממה שנשא בימי השוכבי"ם, שבהם תמצאו את הדרך הסלולה העולה לבית ה' בתיקון המעשים להיות קרבת אלקים לי טוב.

עוד היה כ"ק אאדמו"ר (שליט"א) [זי"ע] מרבה לעורר על ענין תענית הדיבור, בפרט ברורנו שאנו דור חלש וקשה לצום תענית דאכילה, שצריך כל הירא את דבר ה' ובמצוותיו חפץ, לקבל על עצמו לעשות על כל פנים תענית הדיבור, ומי שקשה לו כל היום ינהג בכך על כל פנים חצי יום או משך כמה שעות רצופות. ופשיטא ואין צריך לומר שבשעת הסדרים צריכים להקפיד על כך ביותר שאת ועון, ללמוד מרישא לסיפא בלי הפסק דברים בטלים. ואיתא בספה"ק נועם אלימלך (פרשתן, ד"ה א"י ויהי יעקב) שהאדם צריך לשבר את חומריות הגוף, ואחד מהדרכים הוא שאינו מדבר מה שברצונו, ועל זה הוא מקבל שבר עי"ש, ובהמשך דבריו הקדושים (שם, ד"ה יששכר חמור) משפתים לשון שפתים עי"ש רבה"ק.

וידגו לרוב בקרב הארץ

על פי האמור יבואר הכתוב, המלאך הגואל אותי מכל רע, רע מורה על עבירות חמורות (וזה"ק, פרשת אמור, ח"ג דף ז, א) וכמאמר הכתוב (בראשית לח, ז) ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה'. יברך את הנערים, אלו המנוערים מן המצוות (עיין חגיגה יד, א), שנפלו מטה מטה לדיוטא התחתונה לשאול תחתיה עד שנעלם מהם כל ריח של מצוה מחמת חומר החטאים, אפילו הכי לא יאבדו תקוה ח"ו אלא ויקרא בהם שמי ושם אבותי אברהם יצחק, דכמו שאצל אברהם ויצחק היה תחילתם צער והעדר, וסופם רווח והווייה, כן יהיה אצל אלו החוטאים, דאף שהם במדרגה פחותה וידגו לרוב בקרב הארץ, שהם מלאים ארציות וחומריות, מכל מקום כיון

מצרים, דכאמור סדר הגלות והגאולה היה באופן הוה שהיה תחילה העדר ולבסוף הווייה, שמתחילה היו משוקעים בעומק מומאת מצרים ורק אחר כך זכו להתעלות גדולה עד למעמד הנשגב של מתן תורה להיות עם סגולה מכל העמים. וכן הוא בדרכי התשובה, דדייקא אחר שהיה האדם בשפל המצב הריהו זוכה שהקב"ה יאיר נרו ויעלהו מעמקי שאול לבחינת הווייה.

להרבות בלימוד התורה ובתענית הדיבור

ידוע כמה הרבה כ"ק אאדמו"ר (שליט"א) [זי"ע] לעורר, שעיקר התיקון בימים אלו הוא על ידי ריבוי לימוד התורה יומם ולילה בניגיעה אמיתית, כי אין לנו שיעור רק התורה הזאת. ולא לחינם עיקר התגברות היצר הוא על לימוד התורה, בעוד שעל שאר תיקונים כמו תענית ואמירת תהלים אין הוא מתגבר כל כך, והכתוב אומר (תהלים קי"ב, צח) מאויבי תחכמני, רצ"ל דממה שהאויב הוא היצר הרע מתגבר ביותר, עלינו להחכים וללמוד שזהו עיקר התיקון ובוה דייקא מוטל עלינו להשיב מלחמה שיערה.

כן היה מעורר על דבר התענית ביום ה' של שבועות שובבי"ם, וכבר נודע מה שאמר זק"ק מצאנו זי"ע (עיין דרכי חיים, הנהגות, אות קיז) שבשובבי"ם מותר לאדם המתענה לגלות תעניתו ולא מחוי כיוהרא, כיון שמחוייבים להתענות. ואדרבה זהו בושה לאדם שהוא מוכרח להתענות מחמת חומר הפגמים שפגם וחומר העבירות שעבר עליהם. אך צריכים להקפיד שהתענית לא תגרום לכישול תורה שכאמור זהו עיקר התיקון.

שכבר נקבו ושקעו בארציות, מכל מקום כשיתעורר בהם הנקודה הפנימית לתשובה ויקבלו על עצמם מאי דהוה הוה מכאן ולהלן חושבנא, יזכו להתעלות והקב"ה יגביה קרנם למעלה.

שהם מכירים בשפל מצבם יזכו אחר כך לתיקון גדול ולהתעלות וקרבת אלקים.

א"י, וידגו לרוב בקרב הארץ, דכמו הזרעים שמניחים אותם בארץ, מתחילה הם מרקיבים וסופם מצמיחים ועושים פרי, כך אלו אנשים הפשוטים דאף

ובעידן רעוא דרעוין ש"ק פרשת ויחי תשנ"ב

יעמדו על הברכה ידידינו הנכבדים שהרימו תרומתם קודש להדפסת הגליון

הר"ר מנחם גבאי הי"ו - נתניה

לעילוי נשמות

אביו הרב יהודה ב"ר אברהם ז"ל גבאי

מראשוני וחשובי תושבי קריה נאמנה קרית צאנז נתניה ומייסד ביהכנ"ס 'בית יהודה'

נלב"ע ביום כ"א טבת תשל"ט

אמו מרת **מלכה רינה** ב"ר יחזקאל לוי ז"ל - נלב"ע ביום ט' אלול תשמ"ד

אחיו הר"ר **אליהו מסעוד ניסים** בן הרב יהודה ז"ל גבאי

נלב"ע ביום י"ח טבת תשמ"ט

תנצב"ה

הר"ר **נתנאל שאקי** הי"ו, ניו יורק הר"ר **יואל שאקי** הי"ו, נתניה

הר"ר **אבינועם שאקי** הי"ו, נתניה **ואחיותיהם** שיחי'

לעילוי נשמות

אביהם הרב"ח ר' יהודה ב"ר סעדיה ז"ל שאקי

מחשובי בוגרי ישיבתנו הק' ומטובי לומדי הכולל בקרית צאנז, מפארי עדתנו הק'

נלב"ע ביום כ"ד טבת תשפ"א

ואימם מרת **שושנה** ב"ר מנחם וזהרה ע"ה

נלב"ע ביום י"א ניסן תשפ"א

תנצב"ה

לעילוי נשמת

הקדוש **נרב יששכר** בן אריק יצחק ז"ל הי"ד פרחי

למולאת השבעה להירצחו במלחמה, בש"ק פרשת ויגש, י"א טבת תשפ"ד

תנצב"ה

הרה"ג ר' יוסף מענדל ברקוביץ שליט"א
חבר בית דין צדק זכרון מאיר, בני ברק
לזכות בנו המו"מ בתויר"ש הבה"ח נתן שיחי'
לרגל שמחת נישואיו במזל טוב
עב"ג תחי' בת הרה"ג ר' ברוך פדר שליט"א
ראש כולל הוראה סערט ויזניץ

יזכו להקים בית נאמן בישראל ויעלה זיווגם יפ"ה יפ"ה, ולרוב נחת ואושר כה"י

אחד מאנ"ש הי"ו
לזכות בנו שיחי'

שנכנס לעול המצוות במזל טוב

יזכה לראותו עולה ומתעלה במעלות התורה והיראה, ולרוב נחת ואושר כה"י

הר"ר נח וימר הי"ו
קרית צאנז, נתניה

בן הרה"ח ר' שמואל הי"ו, וחתן הרה"ח ר' מרדכי שלמה קירשנבוים הי"ו
לזכות בתו תחי' שנולדה במזל טוב

יזכה לגדלה לבעל תורה לחופה ולמעש"ט, ולרוב נחת ואושר כה"י

הר"ר יואל פיליפ הי"ו
צפת

בן הרה"ח ר' משה מיכאל הי"ו, וחתן הרה"ח ר' אברהם אבא ויזל הי"ו
לזכות בתו תחי' שנולדה במזל טוב

יזכה לגדלה לבעל תורה לחופה ולמעש"ט, ולרוב נחת ואושר כה"י

לעילוי נשמת

האבר"ך כמדרשו, מופלא ומופלג בתורה וביראה,

מחשובי האברכים בעדתנו הק'

הרב מרדכי מאובר ז"ל

בן ייבלח"ט הרב אברהם יהודה שליט"א

וחתן הקדוש הרה"ג ר' שלום מרדכי רייניץ ז"ל

נלב"ע כיום כ' טבת תשפ"א

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה החשובה הי"ו